

DOM

KALLAR

OSS

HÅRDROCKARE

**En kultursociologisk kartläggning
av den svenska hårdrockspubliken**

Författare:
Andreas Rana

Abstract

Social groups primarily coherent of deviant taste in music and lifestyles, and thus riddled with mythopoeia, are a colourful and common contribution to (post)modern society and have long been subject for research in the Culture Sociology field. Although, some are more investigated than others. Studies on metalheads, i. e. fans of heavy metal music, are moderately few and the greater part focusing on the American audience, taking off in the moralpanic-stricken media debate during the 80's.

In its English translation, "They Call Us Metalheads: a Culture Sociology Mapping of the Swedish Metal Public", is most likely the first one on the Swedish metal audience. The study thoroughly makes concern of the values, ideals and lifestyles rooted among fans of heavy metal music, relating their cultural spot and aesthetics to the society in whole.

Through an extensive Internet-based questionnaire survey in the fall of 2006 – ranging from issues concerning social background and aesthetic taste to politics, religion as well as everyday practices and alcohol and drug consumption – the study's quantitative foundation is built. This aiming to map out the group's socio-structural composition, cultural preferences and practices, and to fulfill its main purpose: to make research into the up-to-here underexamined Swedish heavy metal public.

The collected data are overhauled empirical as well as theoretical analysis methods. The latter one using theories of Pierre Bourdieu, Göran Bolin and Sarah Thornton, amongst others, to outline the group's internal and external relations in terms of identity, cultural ideals and social power structures.

Like similar subcultural elements in the society of today, the Swedish metalheads consist of white, moderately young and blue-collar males. Imbued with deviant and underground-ish aesthetic ideals the group rejects culture that is considered as commercial and legitimate, the prime reason being their need to rise against mainstream hegemony from a low position in the social hierarchy. In terms of aesthetics the group may therefore be referred to as anti-culture.

Through consumption of underground music and related culture products and practices the fans create their own aesthetic avantgarde, helping to maintain and legitimate their deviant ideals and developing both an individual and a collective identity. This may offer the group's members intimacy as well as solid ideals and beliefs and ways to deal with weariness, resignation and spleen from confusion upon the complex postmodernity. Social hierarchies within the group and its subgroups are based on the individuals' degree of commitment to lifestyles reversed to the overall mainstream society, given the group's anti-cultural status.

FRÅGAN

I kväll drar elitserien i handboll i gång.

Brukar du följa
Guifs
hemmamatcher?

Anders Litzen, 12 år, Eskilstuna
- Nej, jag är hårdrockare.

(Eskilstuna-Kuriren 22-09-2004)

Innehållsförteckning

1. Prolog.....	3
1.1 Bakgrund och motiv.....	4
1.2 Mål, syfte och frågeställningar	5
1.3 Forskningsöversikt	5
2. Om hårdrock och hårdrockare.....	8
2.1 Hårdrockare – en definition av publiken	8
2.2 Hårdrock – kort historik.....	9
2.3 Hårdrockens subgenrer.....	10
3. Teori och analytiska verktyg	11
3.1 Kultur och subkultur.....	11
3.2 Samhälle och identitet.....	12
3.3 Smak, social differentiering och klass	13
3.4 Samhälleliga fält, habitus och livsstil.....	14
4. Metod	17
4.1 Kvantitativ metod.....	17
4.2 Urval, population och generalisering	17
4.3 Enkäten	18
4.4 Avgränsning.....	18
4.5 Metodkritik	19
4.5.1 Problem med enkäten och feedback.....	20
5. Resultat och analys	21
5.1 Social sammansättning.....	21
5.1.1 Ålder, kön & etnicitet.....	21
5.1.2 Social och geografisk position, utbildning och civilstånd	22
5.1.3 Sammanfattning	24
5.2 Kulturella preferenser	24
5.2.1 Hårdrock	24
5.2.2 Annan musik.....	25
5.2.3 Film, TV och litteratur	26
5.2.4 Värden och prioriteringar i livet.....	27
5.2.5 Politik och samhälle.....	28
5.2.6 Religion.....	29
5.2.7 Sammanfattning	29
5.3 Praktiker.....	29
5.3.1 Musik och musicerande.....	30
5.3.2 Omvärldens uppfattning och yttre attribut.....	30
5.3.3 Vardagspraktiker	31
5.3.4 Alkohol- och drogvanor	32
5.3.5 Sammanfattning	32
6. Slutdiskussion	33
6.1 Hårdrockarna och världen.....	33
6.2 Hårdrockarnas värld.....	38
7. Epilog.....	41
7.1 Slutsatser	41
7.2 Stereotypisk profil.....	42
Källförteckning	43
Bilaga: enkäten	

1. Prolog

Innan du börjar läsa – slut ögonen för en kort sekund och föreställ dig en “hårdrockare“. Vilken är gestalten som uppenbarar sig i ditt sinne? En tatuerad tuffing med långt hår som uteslutande klär sig i svart? En religionsföraktande anarkist eller socialt missanpassad person utan jobb? En trotsig figur i de yngre tonåren? Eller kanske den föreställda karaktären ser helt annorlunda ut?

Myterna om hårdrockare – liksom andra subkulturella grupperingar där populärmusik står i centrum; punkare, hip-hopare, syntare, indierockare, sjuttitalsskinheads och mods – är lika många som utbredda och de allra flesta av oss har bildat sig någon typ av uppfattning om vilka individerna som utgör denna gruppering är. Men, vilka är i själva verket människorna bakom myten? Vad tycker och tänker de, hur ser de på världen? Ja, det är det jag med den här kultursociologiska studien ämnar ta reda på.

Vad som intressant är är den nyanserade bild av hårdrockspubliken som kommer träda fram; vilka som de facto tillhör gruppen, hur gammal man är, vilken eller vilka samhällsklasser man kommer ifrån, var man bor, hur populära olika typer av metal är och vad man tycker om annan musik och kulturella produkter i övrigt, var man står politiskt, vad man värdesätter i livet och hur vardagen ter sig, hur alkohol- och drogkonsumtionen ser ut, etcetera, etcetera. Många resonemang kommer att kretsas kring hårdrockarnas position i ett större samhälleligt sammanhang och deras relation till annan estetisk kultur. Jag kommer även att belysa musikens sociala funktioner för dem som ingår i denna skara, och i arbetets slutfas utifrån de resultat som framkommit teckna en bild av den genomsnittlige svenske hårdrockaren.

Här tål det att påpekas att det är övergripande mönster och tendenser inom den samhällsgrupp hårdrockarna konstituerar och allmänna utsagor om denna som ligger i undersökningens brännpunkt. Verkligheten är så gott som alltid komplexare än så och det enskilda fallet lär i praktiken aldrig vara det andra identiskt. En del läsare kommer måhända icke desto mindre att bli förvånade av den eller de stereotyper som framträder under arbetets gång. Hos andra kommer kanske de förutfattade meningarna att bekräftas eller intensifieras. Oavsett – håll bilden av ”din hårdrockare“ i minnet när vi nu går vidare!

”Jag är irriterad på att bli sedd som en skugga av samhället på grund av klädstil och allmänt ’hårdrockigt’ utseende. Det hämmar chanser till jobb och respekt.”

– Respondent

”Jag är gymnasielärare och pratar aldrig hårdrock med kollegorna... Det är för många som har sagt egendomliga saker om hårdrock för att jag ska orka diskutera ämnet med dem.”

– Respondent

1.1 Bakgrund och motiv

Ämnesvalet grundar sig i de allmänt utbredda myter och föreställningar om hårdrocksmusik och dess fans som genom åren florerat, för vilka jag i förbigående vill ge ett antal exempel. Rimligtvis går en del av dessa numera att betrakta som utdöda eller åtminstone marginaliserade till att förekomma hos ett minimum, medan vissa – som att hårdrock är ett övergående tonårsfenomen, ett slags uppror under uppväxten – sannolikt fortfarande lever kvar hos många. Därmed blir ämnet intressant för en vetenskaplig granskning, samtidigt som det mig veterligt är den första studien av hårdrockspubliken i Sverige.

Bland de myter och föreställningar som har förekommit och fortfarande förekommer om hårdrocksfans ingår:

Hårdrockare...

- ...är man bara i tonåren
- ...är lågutbildade och arbetslösa
- ...är asociala
- ...är arga och aggressiva
- ...har långt hår och ett ovårdat yttre
- ...bär svart läder och denim med mycket nitar
- ...har tatueringar och piercings
- ...köper mycket skivor
- ...intresserar sig för skräckfilm och fantasy
- ...dricker mycket alkohol och tar droger
- ...är promiskuösa
- ...är anarkister, nihilister och misantroper
- ...ogillar idrott och motion
- ...ogillar kvinnor och homosexuella
- ...ogillar syntare och syntmusik
- ...dyrkar Satan, bränner ned kyrkor och begår självmord

Men, varför är det så och varifrån kommer alla dessa uppfattningar? Självklart är många hämtade direkt ur det musikaliska och visuella uttrycket. Scenen bygger på att bryta mot allmängiltiga regelverk, krossa tabun och frossa i förbjuden frukt, även de nu mer kommersiella falangerna kommer från något som en gång i tiden ansågs vara profant och skälmskt. Likväl vill man tro att folk borde kunna skilja på en konstnärlig fasad och personerna bakom denna; det vill säga dikt och verklighet. Min uppfattning är att porträtteringen av hårdrock och hårdrockare i massmedia har bidragit till att producera och reproducera dessa myter allt sedan musikformens embryo planterades för ungefär fyrtio år sedan. Därför är en titt i backspegeln på sin plats.

Hårdrocken har, liksom dess föregångare rock och blues, alltid varit bespottad (Weinstein 2000:2). Elvis Presley betraktades som alltför lättsinnig och Rolling Stones flörtade med djävulen och det ockulta. När Black Sabbath och Led Zeppelin bröt igenom på sextioalet kallades de "osofistikerat oväsen" av kritiker. Att som dem vända sig mot "det mörka och onda" i musik, texter och image sågs inte med blida ögon av etablissemang. Sedan tidigare hade också rockmusik förknippats med droger och promiskuöst leverne. Vid sjuttioalets slut skapade Van Halen, ofrivilligt får man förmoda, en livlig debatt i amerikansk media om huruvida hårdrocksscenen var skadlig för ungdomar och söndrade samhällets normer (Walser 1993:51), vilken strax därpå spred sig till bland annat Sverige. Otaliga artister, däribland Twisted Sister och Ozzy Osbourne, anklagades under åttiotalet för allt ifrån att få unga att experimentera med sin sexualitet och droger till att dyrka djävulen och begå självmord. Bland annat därför uppkom 1985 den religiöst drivna organisationen Parent's Music Resource Center

som arbetade för att få till stånd inskränkningar i yttrandefriheten så att vålds- och sexelement i musik skulle kunna censureras. 1990 anklagades Judas Priest i domstol för att genom dolda budskap i sin musik ha fått en 19-åring att ända sitt liv. Ett liknande fall tilldrog sig nio år före detta, 1981, då Led Zeppelin beskyldes för ”backmasking”; att ha spelat in satanistiska budskap för att manipulera lyssnarna, budskap som först kunde uppfattas för örat när skivornas spelades upp baklänges. Bästa exemplet torde vara de norska (och många internationella, kanske främst svenska) medias kollektiva smutskastning av allt vad hårdrock hette i mitten av nittiotalet då man mer eller mindre sammankopplade en serie hemska dåd, däribland rituella mord och kyrkobränning, med en hel publik trots att endast en mycket liten gruppering inom subgenren black metal låg bakom dessa.

Å andra sidan: SVT direktsände 2005 Iron Maidens Ullevi-konsert och tittarsiffrorna sköt i höjden – ett tecken så gott som något på att klassisk hårdrock börjar bli folklig, och som jag ser det är en del av hårdrocken nu accepterad i det svenska samhället. Dock, har en annan part långt kvar till de samhälleliga normernas välkomnande med resultat att de blir föremål för nidsbilder och förvrängning i media, och i förlängningen speglar detta sannolikt av sig hos allmänheten. Rena vetenskapliga belägg för denna hypotes har jag visserligen haft problem med att finna, varför den kan verka grundad på mina egna spekulationer – eller om man så vill: fördomar. Jag har hittat ett enda vetenskapligt dokument i ämnet vilket också säger att många schabloner fortfarande lever kvar och reproduceras i dagspress och bredare tidskrifter (Dahlin & Persson 2002:2).

Härmed ska jag statuera den problemformulering som kommer att styra arbetets gång.

1.2 Mål, syfte och frågeställningar

Målet för den här studien är att kartlägga den svenska hårdrockspublikens sociala sammansättning, kulturella preferenser och praktiker. Syftet är att undersöka den hittills underutforskade svenska hårdrockspubliken och nyansera bilden av denna.

För att lättare närma mig mål och syfte har jag valt att använda mig av tre forskningsfrågor. Dessa lyder som följer:

- *Vilken social sammansättning kännetecknar den svenska hårdrockspubliken?*
- *Vilka är publikens kulturella preferenser och praktiker?*
- *Hur förhåller sig den svenska hårdrockspubliken till samhälleliga smakhierarkier och vad skulle detta förhållningssätt kunna bero på?*

1.3 Forskningsöversikt

För att föra in studien i ett forskningsmässigt sammanhang vill jag ta upp befintligt vetenskapligt material på området. Det ser ut att finnas relativt mycket skrivet om ungas musikanvändning och subkulturer i allmänhet. Också om utpräglat maskulina kulturfärer som ragggar-, biker-, våldsfilm- och liknande grupperingar är forskningen framskriden. Hårdrockens sociokulturella dimension är inte heller den utforskad, vilket jag snart ska berätta om. Det verkar dock som att de allra flesta av dessa studier är genomförda på bakgrund av den moralpanikanstrukna debatten om hårdrock som skadlig för (det kristna amerikanska) samhället och inriktat sig på den amerikanska hårdrockspubliken. Enligt mina underrättelser har det inte genomförts någon liknande studie av svensk dito varför jag tycker det är berättigat att ur ett kultursociologiskt perspektiv granska vår hårdrockspublik.

1.3.1 Subkulturer

Subkulturer sägs utmärka sig genom sitt avvikande och ibland rakt motsatta förhållande till mass- eller mainstreamkulturen, vilket i allra högsta grad också gäller hårdrocken. Dick Hebdige (1979), engelsk medieteoretiker och sociolog, tänker sig att subkulturens medlemmar gör motstånd och bryter ned förhärskande regler genom sin livsstil; bland annat genom hur de klär sig och konsumerar musik. Han tar punkare som exempel: de urskiljer sig markant mot "mannen på gatan" och kontrasterar via "anti-dans" till den genomsnittlige personens beteende på klubbansgolvet (1979:101). Unga ur arbetarklassen är de som oftast ansluter sig till dessa grupperingar, fortsätter Hebdige, eftersom de vill revoltera mot bourgeoisens ideal och utvecklar då en egen konstnärlig avantgarde. Hans landsman, kulturforskaren Paul Willis (1978), har satt två under sextiotalet uppkomna "profana" subkulturer – bikers och hippies – under luppen. Dessa grupper är enligt upphovsmannen inte enkomst duperade i ett kapitalistiskt samhällssystem utan faktum är att de har stor betydelse för genomgripande förändringar i den överordnade kulturen. Genom att producera alternativa idéer, stil- och konstformer och känslomässiga sätt att förhålla sig till världen får dessa kuvade grupper också samhällskulturen i stort att utvecklas.

Svenske Erling Bjurström (1997), verksam inom gebitet medie- och kommunikationsvetenskap, uttrycker deras känsla för smak och stil i termer av "högt och lågt". Högt står för "bra" eller "rätt", alltså något med högt kulturellt värde, och lågt det motsatta. Detta relaterar författaren till inom samhället och kulturetablissemangen befästa uppfattningar vilka ofta är helt annorlunda för att inte säga motsatta – som hårdrocken. Han uppfattar också subkulturer vars medlemmar har arbetarbakgrund som en slags imaginära lösningar på dess underordning i samhället (1997:75).

Medieetnografen Göran Bolin (1998), också från Sverige, har tagit sig an inbitna cineaster. Inom denna våldsfilmkultur kommunicerar personerna legitimitet genom att göra så kallade "fanzines" och egna amatörfilmer. Utifrån detta diskuterar Bolin deras smak, identitet, maktstrukturer och relation till offentligheten. Via sin smak försöker filmbytarna revoltera mot samhället och skapa en alternativ verklighet, samtidigt som smaken fungerar självstärkande både för individerna själva och deras gemenskap. Kulturen har som vi längre fram ska märka mycket gemensamt med densamma hos hårdrockare och det estetiska innehållet är ofta av liknande art.

1.3.2 Populärmusik som subkultur

Blågula medie- och kommunikationsvetarna Johan Fornäs, Ulf Lindberg och Ove Sernhede (1989) har studerat göteborgska tonårsband som spelar olika typer av rock. Musiken blir ett sätt för ungdomarna, nästan bara män, att berätta om sig själva; ett uttryckssätt som de annars inte förmår leva ut. Den maskulina överrepresentationen överensstämmer också med verkligheten i övrigt. Detta tolkas som pojkars begär att tillmötesgå sina fäders önsknings om man till exempel inte gör så bra ifrån sig i skolan. Likaså vill man signalera "här är jag!" för det motsatta könet och omvärlden; det är viktigt för den sociala statusen. Att som ung bilda och medverka i rockband beskrivs som en komplex narcissistisk och normaliserande process som också gör att man inte känner sig "vuxen och tråkig" när man passerat tjugostrecket.

Likaledes svenske Mats Trondman (Carlsson 1990), kultursociolog, för ett liknande resonemang, något som Bjurström sannolikt influerats av. Till grund för hans rapport ligger en kvantitativ studie om svenska högstadielävers musiksmak och musicerande från 1986. Författaren tar franske sociologigurun Pierre Bourdieu till hjälp och visar hur populärmusik kan användas som ett slags symboliskt kapital för att reglera och jämna ut socioekonomiska och -kulturella skillnader mellan unga. Trondman får medhåll av Keith Roe (Carlsson 1990),

professor i masskommunikation, i dennes kvantitativa studie av skånska 15- och 16-åringars musikanvändning: smak för populärmusik och musicerande kan bland ungdomar ses som en investering i symboliskt kapital – med undantag för en specifik genre: hårdrock. Roe: hårdrock ses som en lågt ställd musikform som i gemen tilldrar sig människor i låga samhällspositioner kan den inte användas till att överbrygga kulturella skillnader (Carlsson 1990:50).

Brittiska Sarah Thornton (1995) jobbar inom fältet kulturkommunikation och har undersökt dance- och ravekulturen som florerade i nittioalets England. Upphovskvinnan talar om hur publiken använder musiken och praktiker relaterade till den för att förstå sitt sociala liv och hantera sin verklighet. Genom att exempelvis skapa annorlunda och egna arenor för musiken – ravepartyn kan äga rum i avskilda lador ute i skogen – tar man avstånd från mainstreamkulturen. Thornton drar paralleller till Bourdieu om hur hierarkier skapas och hur status distribueras inom den egna gruppen genom medlemmarnas smak – något som även är relevant för denna studie. Hon talar också om massmedias grundläggande roll i skapandet av subkulturer: ju mindre exponering, desto mer tryggs subkulturens status som ”underground” och på det hänger hela dess överlevnad. Så snart rörelsen börjar figurera i media och mainstreamsammanhang söker sig dess medlemmar bort från denna och kulturen börjar sakta upplösas (Thornton 1995:129). Denna tankegång kan även appliceras på hårdrocken.

Anglosaxen och etnografen Andrew Wilsons (2007) studie av soulscenen i småstäder i norra England under sjuttioalet visar hur denna fungerade som en arena för skapande av kulturella mönster och normer genom individuella praktiker och interaktion med övriga gruppen: efter att ha involverat sig i rörelsen kom personer att ändra uppfattning även om saker som hade lite eller ingen med musiken i sig. Bland annat bytte en del som tidigare varit emot alla typer av droger och brottslighet helt ståndpunkt i dessa frågor. Också hårdrocken skulle kunna ses som en dylik arena, där kulturens medlemmar påverkar varandra att kollektivt förhålla sig till omvärlden på ett visst sätt.

1.3.3 Hårdrock som subkultur

Efter vad jag kan se verkar de flesta studier som handlar om hårdrock i allmänhet ha genomförts på bakgrund av åttiotalets debatt om denna som skadlig för samhället. I dessa har man ofta koncentrerat sig på de musik- och textmässiga aspekterna av hårdrocken, men det finns även studier där hårdrocken betraktas som ett subkulturellt fenomen och dessa vill jag nu bereda plats åt.

Musikologen Robert Walser (1993) från Storbritannien har inspekterat makt- och genusstrukturer inom metalpubliken. De allra flesta hårdrockare är unga vita män från arbetarklassen, börjar Walser, och fortsätter med att metal hjälper dessa människor att förstå och hantera världen. Genom att exponera sig för och reflektera över frihet, liv och död, maskulinitet, sex, konflikter, våld och destruktiva teman kan fansen kontrollera och bearbeta dessa.

Amerikanska sociologen Deena Weinsteins (2000) kartläggning av hårdrockspubliken i USA har sin upprinnelse i den politiska debatt som pågick under åttiotalet och inriktar sig på hur allmänheten uppfattar hårdrocksmusiken och dess fans. Myten att hårdrockaren är en jordnära vit tjuugoåring med tatueringar som dricker öl, ser ned på kvinnor och ogillar homosexuella och allra helst umgås med sina manliga jämlingar verkar enligt författaren stämma – men bara till viss del. Subkulturen är mer mångfacetterad än så och överlag är det svårt att dra generella slutsatser om den även om vita, maskulina, ungdomliga och arbetarklassrelaterade värden får ses som karaktäriserande. Upphovskvinnan är inne på Thorntons spår när hon resonerar om att media har bidragit till en annorlunda, större och mer heterogen fanskara, varför det är svårt att tala om en enhetlig hårdrockspublik.

En annan amerikanska, genusforskaren Natalie J. Purcell (2003), tänker på ett liknande sätt då hon sätter musikaliskt extrema subgenrer i ett amerikanskt sociopolitiskt sammanhang. Hennes fokus ligger på death metal och grindcore; två nära besläktade stilistiska inriktningar som förmodligen aldrig kommer assimileras in i huvudströmmen. Den typiske extremmetallaren påminner mycket om Weinsteins och Walsers hårdrockare; en vit ung ateistisk man med arbetarklassbakgrund som är ganska duktig i skolan och vidareutbildar sig, vars politiska ståndpunkt ligger något åt vänster. Författarinnan ställer denna bild mot den som många politiker har – alltjämt en vit ung man, men med dåliga betyg, skral utbildning och ofta arbetslös – och slår fast att den är skev och verklighetsfrånvärd.

Engelska psykologerna Stuart Cadwallader och Jim Campbell (2007), till sist, menar att (brittiska) ungdomar som upplever stor stress och höga krav att prestera gott i exempelvis skolan använder hårdrock som en kathartisk utväg; musiken blir en fristad och flykt från omgivningens press.

2. Om hårdrock och hårdrockare

Härnäst ska jag berätta om hårdrocksmusiken, dess myriad av subgenrer och beskriva den samhällsgrupp dess publik konstituerar. Att försöka definiera musikformens publik är relativt enkelt men det blir genast svårare, i princip omöjligt, att dra tydliga gränser mellan vad som är hårdrock och vad som inte är hårdrock. Jag ska ändå göra ett försök.

2.1 Hårdrockare – en definition av publiken

Vem kan kategoriseras som ”hårdrockare”? Vilka kriterier ska man uppfylla för att få kallas ”hårdrockare”? I begreppet går det att läsa in allt från musiksmak, klädstil och matvanor till social bakgrund, politiska ståndpunkter och syn på omvärlden. Det verkar därför förefalla utopiskt att ta fasta på en rad explicita karakteristika för att kunna etikettera en person ”hårdrockare” och man kan tycka att endast ett särdrag bör utmärka denne: liksom en alpinist åker skidor och en person med akademisk examen i lantbruksvetenskap kan kalla sig agronom bör en hårdrockare lyssna på – hårdrock.

I detta arbete vill jag dock använda en snävare definition, och det eftersom jag väljer att betrakta hårdrocken som en specifik samhällsgrupp med egna regler och normer. Dess publik får då sägas vara de som identifierar sig med denna gemenskap; *de som själva ser sig som medlemmar av samhällsgruppen hårdrockare och därmed delar dess kulturella värden och ideal*. Enligt denna definition skulle alltså någon som påstår att ”jag lyssnar inte på metal men AC/DC och Nightwish är bra” inte klassas som hårdrockare.

Härnäst bör man fråga sig vad hårdrock är!

”Är själv en person som äldre tappar hakan åt när jag säger att jag är hårdrockare.”
– Respondent

2.2 Hårdrock – kort historik

Det bör nutilldags inte råda några tvivel om att den här uppsatsen avhandlar hårdrock. Men, vad är det egentligen? Och varifrån kommer det? En kortfattad historielektion vore därför lämplig. Jag vill också passa på att berätta om de större av hårdrockens många olika stilistiska inriktningar, vilka jag knyter an till i resultatet.

Begreppet ”hårdrock”, eller snarare dess internationellt gångbara motsvarighet ”heavy metal”, kommer naturligtvis från metallurgins ”tungmetall” och myntades första gången i musiksammanhang i slutet av sextioalet, informerar Walser (1993:3). Det första hårdrocksbandet för många är Birminghams Black Sabbath. Tillsammans med likaledes engelska Led Zeppelin och Deep Purple lade man grunden för den volymstarka form av musik som härleddes från blues och klassisk rock à la Elvis Presley, Chuck Berry och Jimi Hendrix (Walser 1993:3). Med tunga distorderade elektriska gitarrer, energiska trummor, blixtrande soloeskapader och texter och image som präglades av mysticism och det ockulta fick hårdrocken snabbt fotfäste hos unga och lever än idag kvar i stor skala. Allt eftersom punken smittade av sig på hårdrocken under slutet av sjuttioalet och åttioalets begynnelse ökade inslagen av samhällskritik och politik inom scenen samtidigt som musikens tempo drevs upp. På de brittiska öarna uppkom därav den populära New Wave of British Heavy Metal med Judas Priest, Motörhead och Iron Maiden i förgrunden. Vid denna tidpunkt började det också på allvar utkristallisera sig en rad subgenrer. I Kalifornien gjorde Metallica, Slayer och Megadeth aggressiv thrash metal som en effekt av NWOBHM. På samma ställe föddes, ur en korsbefrukning med popmusiken, glam och dess något stökigare syskon sleaze med Guns n’ Roses och Mötley Crüe som största namn. Och så fortsatte det. Nya stilar uppkom med jämna mellanrum allt som hårdrocken hämtade influenser från alla möjliga håll och hela tiden invaderade nya musikaliska territorier. I åttioalets Europa uppfann melodiska tyskarna Helloween och Blind Guardian power metal, i Florida skapades brutal death metal av Death och Morbid Angel, och så vidare. En fascinerande berättelse som jag tyvärr inte tänker bereda plats åt här.

Allt förändras över tid, även synen på hårdrock. En del av det som igår betraktades som hårdrock gör det sannolikt inte idag. Manglade Hendrix metal? Tillåt oss småle. Ändå hyste folk denna åsikt på sextioalet. Gemensamt för vad som alltid betraktats som ”hårdrock” är – förutom det musik-, text- och imagemässiga uttrycket – dess undergroundprägel, vilken jag har anledning att återkomma till otaliga gånger. Som nämnt är en allmän uppfattning att hårdrocken började på allvar med Sabbath och Zeppelin i sluttampen på sextioalet. Jag valde därför att utgå från dessa band och denna tid när jag författade fråga nr 1-87 i den enkät som utgör underlaget för undersökningen och kommer behandlas i metodkapitlet.

En annan sak som bör luftas är alla dessa etiketter som hör hårdrocken till. En del vill till exempel hålla isär begreppen ”hårdrock” och ”metal”. I mitt arbete kommer jag emellertid att se dem som synonyma med motiveringen att begreppen nu har flutit ihop så pass mycket att det blir väldigt svårt – snart omöjligt – att skilja dem åt hur man än vrider och vänder på dem. Rimligtvis borde ”hårdrock” vara den svenska motsvarigheten till ”hard rock” och ”metal” en förenkling av ”heavy metal”. Lustigt nog verkar det tidigare övergripande ”heavy metal” idag ha degraderats till en retroanstruken subgenre och bara ”metal” tagit dess ursprungliga plats. Hur som helst: jag ämnar inte göra åtskillnad på ”hårdrock” och ”metal” i det här arbetet.

På nästa sida ska jag tala om de undergenrer som utgör den frodiga metaldjungeln.

2.3 Hårdrockens subgenrer

Rent estetiskt inhyser hårdrocken otaliga underförgreningar som alla i sin tur innehåller subsubgenrer, och dessa vill jag nu sätta fokus på. Hårdrocken delas vanligtvis in i nedanstående övergripande områden. Dessa femton undergrupperingar har jag för avsikt att utgå ifrån när jag analyserar smakmässiga skillnader och likheter inom gruppen. För varje subgenre har jag sammanställt ett index utefter de i enkäten listade banden, med cirka fem band per subgenre, något beroende på dess musikaliska spännvidd. Traditionell hårdrock & heavy metal som är den avgjort bredaste får representeras av fler. Vilka band som representerar vilken genre framgår på nästa sida. Subgenrerna ska betraktas som olika strömningar i ett och samma hav, inte klart åtskilda öar.

- **Traditionell hårdrock & heavy metal** – AC/DC, Accept, Black Sabbath, Judas Priest, Kiss, Manowar, Motörhead, Saxon, W.A.S.P.
- **Alternativ hårdrock** (rock/metal hybridiserad med andra musikgenrer) – Audioslave, Clawfinger, Faith No More, Korn, Slipknot, System of a Down
- **Black metal** (extrem metal med satanistiska teman) – Bathory, Darkthrone, Dimmu Borgir, Marduk, Venom
- **Death metal** (extrem metal med guttural sång) – At the Gates, Dark Tranquillity, Dismember, Morbid Angel, Vader
- **Doom metal** (tung metal i lågt tempo) – Candlemass, Katatonia, Sunn o)))
- **Folk metal** (metal influerad av folk- och världsmusik) – Amorphis, Soulfly, Therion
- **Glam & sleaze** (epikureisk rock/metal med image från åttiotalspop) – Backyard Babies, Bon Jovi, Hanoi Rocks
- **Goth** (romantisk, melodramatisk rock/metal) – Danzig, Theatre of Tragedy
- **Grindcore** (extremt intensiv “punkinfluerad death metal”) – Carcass, Exhumed, Nasum
- **Industriell hårdrock** (elektronisk, datoriserad metal) – Ministry, Rammstein
- **Power metal** – (snabb, melodisk metal med högtonssång) Blind Guardian, Hammerfall, Helloween, Iced Earth, Nevermore
- **Progressiv hårdrock** (experimentell och/eller virtuos rock/metal) – Dream Theater, Evergrey, Joe Satriani, Opeth, Rush
- **Punk- & hardcore-influerad metal** – Discharge, Hatebreed, Killswitch Engage, Totalt Jävla Mörker, Turbonegro
- **Stoner** (rock/metal med sjuttioalsprägel) – Abramis Brama, Corrosion of Conformity, Monster Magnet, Mustasch, Spiritual Beggars
- **Thrash metal** (snabb, aggressiv semiextrem metal) – Carnal Forge, Fear Factory, Meshuggah, Pantera, Slayer, Sodom

3. Teori och analytiska verktyg

Utan vetenskapliga teorier att luta sig mot skulle ett arbete som detta inte passa i ett forskningsmässigt sammanhang utan reduceras till ännu en av, såg, de Dagens frågor som Aftonbladet har på sin hemsida. Denna del av uppsatsen innefattar de vetenskapliga teorier jag valt att applicera på det empiriska material jag samlat in. Teorierna kommer i slutdiskussionen att fungera som ett slags forskningsanalytiska verktyg eller vetenskapliga glasögon och följer nu en efter en. De mest grundläggande är först ut.

3.1 Kultur och subkultur

Ordet *kultur* är mycket utbrett och kan användas i alla möjliga sammanhang. För samhällsvetenskaperna framstår det som något av en grundkugge i den begreppsmässiga apparaten. Gemene man kanske tänker på kultur av den estetiska arten när begreppet förs på tal. Med *kultur i antropologisk mening* avses emellertid något annat.

Antropologi är den vetenskap som handlar om människans natur; människor, mänskliga värderingar och mänskligt beteende. För att kunna förstå vilka regler, normer och värderingar som råder inom en grupp av människor – förslagsvis hårdrockare – är det sålunda viktigt att definiera kulturbegreppet. Det ska dock nämnas att det finns många definitioner och många, även forskare, har något olika uppfattningar om vad ”kultur” egentligen innebär. En definition är: ”*koder, föreställningar och värden som människor delar/.../medvetet eller omedvetet. Och det som de kommunicerar och bearbetar i socialt handlande.*” (Ehn & Löfgren 2001:9).

I sin egentliga ordalydelse betyder kultur ”odling”, och det är just vad det är. Vi odlar våra levnadsbetingelser, undan för undan, dag som natt, oavbrutet; vår kultur skapas, återskapas och förändras i alla våra operationer i det oändliga. Vi kan inte styra eller kontrollera den – visst, att i ytterligheten lagstifta om förslagsvis eutanasi eller vigsel av homosexuella ger kulturen en knuff i sidan men det är knappast detsamma som att styra in den i en på förhand vald riktning. Kulturen är alltså inte något fast, orörligt ting som bara finns i och runt omkring oss; den består av tillfälliga överenskommelser och situationella konstruktioner av stilar, smaker och värderingar (Ehn & Löfgren 2001:9).

Ett samhälle eller en gemenskap bygger på ett kollektivs förmåga att producera och reproducera kulturella normer och värden. Det är därför inte ovanligt att man talar om nationella kulturer: om det svenska, amerikanska eller kinesiska sättet att leva. De människor som bor inom Sveriges gränser kallas för svenskar och tillsammans har de skapat gemensamma normer och värderingar som betraktas som svenska. Det innebär att man som svensk vet hur man ska bete sig i givna situationer och på givna platser, vilken sorts klädsel som är acceptabel och vilket språk som anses lämpligt. I andra delar av världen kan de svenska kulturella koderna te sig oförståeliga och helt främmande, vilket kan förstås när man beaktar de stora skillnader som existerar mellan olika nationella samhällen världen över. På liknande sätt går det att omnämna hårdrockare; de tolkar symboler på sitt sätt, har sina värden, ideal och beteendemönster, vilka för en utomstående kan framstå som annorlunda och svårbegripliga.

Eftersom hårdrocken i allmänhet betraktas som en egen del i en övergripande samhälllig kultur blir det aktuellt att omnämna denna som *subkultur*, och det är också så jag kommer att se den. Ur ett sociologiskt perspektiv utmärker sig subkulturen genom att de värden, ideal och handlingsmönster som genomsyrar den skiljer sig från desamma i den dominerande kulturen. Detta kan gälla i princip vad som helst: ålder, kön, etnicitet, religion, yrkeskategori, fritidsintresse, etcetera. I västvärlden kretsar subkulturer ofta kring någon särpräglad smak i avseende på kulturpraktiker som musik – som hårdrock – och film eller politiska ideologier.

Inte sällan bygger dessa på någon typ av motstånd, alltså smakmässiga normer rakt motställda de i samhället rådande. I sammanhanget används därför ofta termen *motkultur*. ”Subkultur och relaterade begrepp som motkultur och delkultur, syftar på en symbolisk ordning eller kollektiv livsstil, och innebär således inte en specifik samling personer.” förkunnar Bolin (1998:63), vilket ju passar in på den här studiens population.

Per definition pekar begreppet subkultur på att denna skulle vara underställd gängse kulturnormer. Dels i avseende på makt; subkulturens medlemmar är ofta maktsvaga i många aspekter – ekonomiskt, politiskt, på arbetsmarknaden, etcetera – på grund av deras lägre ålder (Bolin 1998:64). Dels smakmässigt; i det här fallet handlar det främst om musiksmak. Hårdrock ses helt enkelt som mindervärdig legitima musikformer.

3.2 Samhälle och identitet

Förändringar i samhället inverkar på hur vi och andra uppfattar oss själva; det vill säga vår identitet. Vi lever idag ”i en brytningstid som kännetecknas av en alltmer accelererande samhälllig förändringstakt, en intensiv komprimering av tid och rum, kulturell mångfald, teknologisk komplexitet, nationell ovisshet och en ökad medvetenhet om sanningens relativa natur.” skriver Manfred Scheid (2005:1) som doktorerat i pedagogiskt arbete. Dagens medie- och kommunikationsteknologi har underlättat bildandet av identiteter och gemenskaper utefter en mängd faktorer: nationalitet och etnicitet, generationstillhörighet, genus, smak, livsstil, sexuell läggning, etcetera.

Samhällsförändringar påverkar framför allt unga eftersom de i regel ännu inte utvecklat och etablerat en fast identitet, anför tyske socialpedagogen Thomas Ziehe (1986) och betraktar dagens kultur som frigjord från stat och kyrka. Denna *kulturella friställning* leder till tre drag i det moderna samhället (Bolin 1998:15). Dels en möjlighet att reflektera över handlingsmöjligheter och identitetslöften: *reflexivitet* (1). Dels ett tillstånd där detta upplevs som genomförbart, inte minst hos ungdomar som också sätter sina planer i verket: *görbarhet* (2). Att ha möjlighet, men också att tvingas väja mellan olika handlingsalternativ, medför en ökad *individualisering* (3). De tre dragen i den kulturella tillväxten möts av ungdomarna via tre skilda kulturella orienteringsförsök: *subjektivering* (1) kan beskrivas med en strävan efter närhet och intimitet till personer i sin omgivning, som kamraterna. *Ontologisering* (2) innebär ett sökande efter fasta trosföreställningar eller ideal. *Potentiering* eller *estetisering* (3) avser ett sökande efter kraftfulla och intensiva upplevelser – som skräckfilm, bunge-jump eller hårdrock – för att kontrollera och undfly leda, tristess och tomhet.

I ungdomskulturforskning beskrivs estetiska medel, förslagsvis hårdrocksmusik, som stilmärkörer för att skapa och manifesteras identitet (Scheid 2005:3). Estetiken producerar nya perspektiv på yttre och inre gränser vilket främjar möjligheten att skapa sig en ny självbild, säger danska medieforskaren Kirsten Drotner (1996) och delar upp detta i tre nivåer (Scheid 2005:3): På den *individuella nivån* (1) utforskar individen sin identitet, förhållandet mellan ”jag och mig”, genom estetiska aktiviteter. På den *sociala nivån* (2), vilken handlar om den sociala samvaron och den estetiska processen, sker förhållandet mellan individer och grupper; ”jag och du”. På den *kulturella nivån* (3), förhållandet mellan ”jag och världen”, kommunicerar ungdomar med liknande erfarenheter, kunskaper och tolkningar av symboler och koder med estetiska aktiviteter och produkter.

Eftersom jag ämnar betrakta hårdrockarna som särskild samhällsgrupp blir det aktuellt att undersöka kollektiva mönster inom denna. Här kommer identitetsbegreppet in i bilden, och jag kommer att använda det för att kartlägga och förstå *likheter* och *skillnader* såväl utåt som inom gruppen.

Alla har vi bildat oss någon typ av uppfattning om oss själva; vem man är, vem man har varit, vem man vill bli – och vem man absolut inte vill vara eller bli. Denna komplexa självuppfattning renderar ytterst i vad en sociolog skulle kalla *identitet*. Ordet kommer

ursprungligen från "en-het" eller "likhet", delger norske medieforskaren Jostein Gripsrud (2000:18). Ända från det att vi föds sorterar vi intryck från vår omvärld och tolkar dessa som likheter och skillnader mellan oss själva och andra. Man gör sig småningom uppmärksam på att man själv är ett barn, till skillnad från sina vuxna medmänniskor. Efter en tid lär man sig att man bor i staden Arboga som ligger i Sverige och att man själv är medborgare i detta land. Om man sedan skaffar sig ett intresse för en viss typ av hårdrock, säg aggressiv och samhällskritisk thrash metal, kan det hända att man känner frustration och aversion när partybetonad sleaze metal spelas upp. Stöter man å andra sidan på en person med Mötley Crüe-tröja under en affärslunch eller hos tandläkaren framkallar man med förmodan känslor som är av det motsatta slaget och kanske samspråkar en stund, eftersom man i det då känner samhörighet med denne; vi kan nu identifiera oss med varandra, som hårdrockare känner vi gemenskap och förstår varandra eftersom vi har liknande musiksmak. Det här betyder att ens identitet är temporalt och spatalt förankrad; jag är den jag är i relation till andra objekt och subjekt – sammanhanget avgör. Att i en given tid och ett givet rum vara hårdrockare eller popsnöre, svensk eller utlänning, man eller kvinna, gammal eller ung, lång eller kort, ekonomiassistent eller rörmokare, intresserad av litteratur eller kampsport, och så vidare i oändligheten, har alltså betydelse för vilken bild vi skapar oss av oss själva. Gripsrud skriver att "*Vår 'identitet' är /.../ ett lapptäcke av identiteter, en sammanflätning av likheter och skillnader i förhållande till andra människor.*" (2000:19).

Även om det inte går att dra en tydlig gräns mellan dem skiljer man i regel på två olika identitetstyper: *personlig identitet* och *social* eller *kollektiv identitet* (Gripsrud 2000:20). Den personliga identiteten inbegriper det som vi uppfattar som unikt hos oss själva och rör individen; vad som gör att jag med mina personliga erfarenheter och mitt sätt att se på världen kan skilja mig från mina medmänniskor och känna att just jag är speciell. Den sociala identiteten har att göra med hur andra människor ser på mig och de kollektiva sammanhang jag ingår i. Omgivningens uppfattning om mig blir delvis min egen självuppfattning, och således – min identitet. I fallet med hårdrockarna blir det aktuellt att tala om *gruppidentitet* eller *kulturell identitet* eftersom de förknippas med en specifik kulturform. "*Kulturell identitet kan /.../ definieras som symboliska uttryck för identitetens sociala och subjektiva aspekter samt därmed förknippade identitetsanordningar*" säger Bolin (1998:62). Vad är det som gör att denna grupp, av omgivningen och de egna medlemmarna, uppfattas på ett eller flera särskilda sätt?

Till identitetsbegreppet förknippas bland annat *smak* och *klass*. Därför blir ett redogörande för dessa teorikapitlets nästa anhalt.

3.3 Smak, social differentiering och klass

Smak – ännu ett vida spritt begrepp. Inom till exempel estetiken, politiken (jmf tycke) och kokkonsten brukas det flitigt. Sociologin har sin definition och den hänger ihop med bland annat identitetsbegreppet.

Alla har vi någon typ av intresse, åsikt och mening. Vi uttrycker gillande och – inte minst – ogillande för allt möjligt: speedway, monarki, broderier, Gud, film noir, etcetera. Hela hårdrockskulturen bygger ju på ömsesidig musiksmak. Enligt statistiken varierar dock sannolikheten för till exempel populärmusik ska falla en i smaken beroende på det sociala sammanhang vederbörande ingår i. "*Frågan är då varför de val /.../ vi alla gör som principiellt fria individer ändå totalt sett bildar sådana markanta statistiska skillnader mellan olika sociala kategorier.*" (Gripsrud 2000:88). Sociologin förklarar att det har att göra med en *social differentiering*, ett inrättande av sociala skillnader som grundar sig i moderniseringsprocessens komplexifierande av samhället, bland annat kopplat till den kulturella friställningen Ziehe (1986) pratar om. Den är av två olika typer: skillnader mellan olika *sambällsfärer* som det offentliga och det privata, och det vetenskapliga och det kulturella. Och värdemässiga skillnader inom respektive sfär, avgörande för hur olika operationer bedöms och värdesätts. Mycket kort sammanfattat

utmynnar differentieringen i ”systematiska skillnader mellan olika grupper med avseende på ekonomiska och sociala resurser, dvs. att det finns en hierarkisk social struktur. En del kallar sådana skillnader för *klasskillnader*” berättar Gripsrud (2000:89).

Klass kommer som läsaren strax ska märka spela en central roll i studien. Även detta begrepp är flitigt använt inom många samhällskunskaper. En annan definition av klass är *en grupp människor som befinner sig på samma nivå i prestigehänseende eller har samma livsbetingelser* (Bengtsson & Hjern 1973:241). Med begreppet avses oftast yttre sociala variabler: individens och dennes föräldrars utbildning, yrke och inkomst, alltså ens sociala bakgrund. För en sociolog kallas detta *objektiv klass*. Klassindelningen av samhället får också konsekvenser för invånarnas tanke- och handlingsmönster och smakmässiga preferenser. Skillnader i *betydelse vi tillskriver* olika ålder, kön, etnicitet, bostads- och geografiska förhållanden och så vidare inverkar på vad man tycker om och inte tycker om, och detta syftar *subjektiv klass* på. Den sociala differentiering skapar en hierarki som bestäms av samhällskulturen, i vilken olika grupper intar olika platser utefter sina respektive smakmässiga norm- och värdesystem.

Klassbegreppet används ofta synonymt med *sociala skikt* eller *strata*, och de olika samhällsklasserna kan definieras utefter en dikotomisk uppdelning: ägare av produktionsmedel eller ej, de som arbetar eller ej, de som köper arbete eller ej, etcetera. Historiskt sett har de varit jämförelsevis klart åtskilda och lätta att observera. Medeltidens klassiska fyra *stånd* bönder, borgare, adel och präster känner alla till. Den berömde tyske sociologen Karl Marx valde att se samhället indelat i tre klasser: *bourgeoisien* stod som ägare till produktionsmedlen, och i kontrast de egendomslösa, *proletariatet*, som bara äger sin arbetskraft. I mitten fanns en oskarpt avgränsad *medelklass*. Enligt den marxistiska teorin råder en ständig makt- eller *klasskamp* mellan de olika skikten. Synonymt med proletariatet var det som kallades *underklass* eller *arbetarklass*, men det sistnämnda har idag en vidare betydelse. Uttryckets kontenta inbegriper ändå klassiska ”arbetaryrken” som industrianställda och jordbrukare medan medelklassen till största delen utgörs av tjänstemän och akademiker. *Överklassen*, till sist, sammanfattar företagare och en del högt uppsatta tjänstemän; människor med stort ägande och maktinflytande.

För att vidareutveckla smak-, identitets- och klassproblematiken går jag vidare med en redogörelse för ett raffinerat resonemang signerat den franske sociologen Pierre Bourdieu.

3.4 Samhälleliga fält, habitus och livsstil

Vi har tidigare berört identitet, smak och klass som sätt att förstå och kartlägga olika gemenskaper utefter mönster som är allmängiltiga för dessa. Något som är starkt förenat med dessa begrepp är det som Bourdieu benämner *habitus*. Habitus skapar gemensamma sätt att se på omvärlden och sig själv och underlättar bildande av en kollektiv kultur – i synnerhet om den skiljer sig starkt från andras – och därför används begreppet ofta för att studera grupper i vårt samhälle. Det är också det sätt på vilket jag kommer att använda det – att söka ytterligare förståelse för den kultur som råder inom metalpubliken.

Vi har sett att yttre sociala förhållanden – som samhällsklass, yrke, utbildning och inkomst – påverkar så gott som alltid den enskildes inre – dennes sätt att tänka och bete sig – fastän vi betraktas som principiellt fria individer. Vi är fria att tänka, välja och handla som vi själva vill men ändå präglas våra tankar, val och handlingar av sociala omständigheter. Varför? Och hur kan man förstå detta förhållande mellan *struktur* och *aktör*? Bourdieu förklarar det med att vi alla bär på en uppsättning handlingsdispositioner och -mönster; inlärd sociala regler som fungerar determinerande för vår ”inställning till världen” (Gripsrud 2000:92). Det är dessa ”hypoteser om den sociala verkligheten” som kallas habitus. Min habitus kan aldrig betraktas som färdig eller fulländad då den förändras i takt med att jag tillskansar mig nya erfarenheter från den sociala miljö jag befinner mig i. ”Bourdieu hävdar att vi alla införlivat en viss habitus genom det liv vi har levt under vissa sociala betingelser. /.../ Habitus är internaliserade sociala förhållanden – sociala

förhållanden i deras individuella version” (Gripsrud 2000:95). Habitus avgör inte fullt ut hur individen tänker, väljer och handlar men påverkar oss alltid. Därför är det ingen slump att barn till akademiker oftare än barn till föräldrar utan högre utbildning väljer att studera vidare och att arbetarklassbarn i större utsträckning intresserar sig för idrott än barn till konstintresserade och vice versa. Detta betyder att habitus först framträder när den ställs i förhållande till andra objekt eller subjekt; den är *relativ*.

De specifika val aktörens habitus influerar honom eller henne till att göra leder i sin tur till att aktören intar en viss *social position* inom vissa *sociala fält* i det övergripande *sociala rummet*. Gripsrud definierar sociala fält som ”*samhällsområden där det försiggår bestämda aktiviteter enligt bestämda regler och där det hela tiden råder en kamp om status eller erkännande bland aktörerna.*” (2000:93). Dessa fält kan variera i storlek, vara övergripande eller delar av andra fält och bygga på yrke, utbildning, intresse, och så vidare: det vetenskapliga fältet, det kulturella fältet, det politiska fältet, det journalistiska fältet, det idrottsliga fältet. Eller varför inte hårdrockens fält? Det är rimligt att se en viss subkultur som synonym med ett visst socialt fält och jag kommer framöver betrakta hårdrockskulturen ur detta perspektiv. Detta fält skulle i så fall vara en del av det övergripande kulturella fältet och det sociala rummet i stort.

Inom samtliga sociala fält pågår det en ständig kamp om makt och status. ”*Förutsättningen för dessa stridigheter är att det råder en enighet bland aktörerna om vissa värden och attityder, inte minst enighet om att det man bedriver på fältet är viktigt. För deltagarna på fältet är dessa grundläggande värderingar, attityder och idéer självklara.*” (Gripsrud 2000:94). Bourdieu sammanfattar dessa med fältets *doxa*. På exempelvis det journalistiska fältet ifrågasätter aldrig aktörerna huruvida journalistiken över huvud taget är viktig eller inte, alla är ense om och utgår från att den är det. Likaså är hårdrockarna överens om att deras musik har stor betydelse och är värd mycket uppmärksamhet. Aktörerna bestämmer själva vad deras fält ska handla om och vad som är värdefullt inom det. Detta medför att varje socialt fält präglas av en *relativ autonomi*; ett slags inre självstyre, och är en förutsättning för att dessa sociala fält ska få betydelse i ett allmängiltigt sammanhang. Det vetenskapliga fältets autonomi behövs för att bevara och utveckla de filosofiska grundvalar vetenskapen vilar på; att söka det sanna om världen. Hårdrocksfältets autonomi är en förutsättning för att undergroundbetonad populärmusik och dess konststart ska upprätthållas och utvecklas.

Som berört är det sociala rummet och de sociala fälten en form av makt- och statushierarkier. Var aktören positionerar sig inom dessa hierarkier beror på dennes sammanlagda *kapital*. Det finns flera olika typer av kapital: *ekonomiskt, kulturellt, utbildningsmässigt, socialt* och *symboliskt*. Störst avgörande för vilken plats individen intar i det sociala rummet är det ekonomiska kapitalet kort sagt – hur stora finansiella medel man har – meddelar Bourdieu. Detta kan (i västvärlden) i sin tur påverka ens erkännande och status. Med kulturellt kapital avses i vilken grad man håller sig informerad om och praktiserar *socialt erkänd* konstnärlig och estetisk verksamhet som konst, litteratur, musik. Kännedom om hårdrock, liksom tecknade serier och graffiti räknas inte eftersom de inte är legitima konstarter. Aktörens kulturella kapital kan garanteras genom att socialt erkända institutioner tilldelar denne yrkestitlar, akademiska examina, olika typer av grader och hedersutmärkelser och liknande – något som är intimt förbundet med individens utbildningskapital. Socialt kapital däremot har att göra med ens nätverk av kontakter. Familj, vänner och bekanta utgör här förbindelser med varierande status. Förr i tiden var symboliskt kapital kanske den viktigaste kapitalformen då den inbegriper bland annat personliga egenskaper som mod, ära och stolthet. Idag känns det mer aktuellt att omnämna auktoritet, karisma och sådant som idrottsliga och musikaliska färdigheter som symboliskt kapital.

Bourdieu's kartläggning av samhällets samtliga sociala fält och de olika smakpreferenser som kännetecknar dessa är mycket intressant och något jag kommer att använda mig av i analysen för att visa hårdrockarnas samhällsposition. Av hans ”karta” över generella kulturella mönster går att utläsa att en gymnasielärare röstar med hjärtat åt vänster, gärna strövar i

naturen och föredrar att läska sig med mineralvatten (Gripsrud 2000:105). I andra änden av ”kartan” finner vi bonden. Denne håller sig sämre underrättad om vem som målade vilken känd tavla när man gillar å andra sidan fysisk förströelse som boule. Det manifesta uttryck habitus tar sig benämner Bourdieu *livsstil*. Av detta i vardagen frekvent förekommande begrepp krävs en närmare definition.

Max Weber, en annan stor tysk sociolog, talade tidigt om *livsföring*, *individens systematiska sätt att tänka och handla i vardagslivet*, vilket då ofta grundade sig i den religiösa livsuppfattningen inom olika grupper (Gripsrud 2000:100). I dagens sekulariserade och moderniserade västvärldssamhällen är det inte lika vanligt med en så principiellt bunden och explicit formulerad livssyn. Situationerna då man säger en sak, menar en annan och sedan gör en tredje uppkommer ju så gott som dagligen. ”*Systematiken i vår livsföring eller livsstil härrör från vissa principer som vi inte själva är medvetna om och därför inte kan uttrycka på ett direkt eller explicit sätt.*” säger Gripsrud (2000:100f). Det är i vår *praktik* dessa principer ger sig tillkänna, och Weber talar om *idealtyper*: praktikmönster som kan kopplas till övergripande sociala kategorier, vilket approximativt kan jämföras med habitus.

”*Livsstilar är systematiska produkter av habitus*”, framhåller Bourdieu, och det allra främst genom smakpekten av habitus (Gripsrud 2000:101). Med andra ord bestämmer individens smak de val denne gör och smaken grundar sig i individens habitus, vilket i sin tur medför en samhällelig systematik av olika livsstilar. Man bör emellertid noga påpeka att det rör sig om övergripande mönster och tendenser – smak och habitus är inte absolut och automatiskt avgörande för individens operationer.

4. Metod

Från arbetets problemformulering härleds en eller flera metoder för insamling av empiriskt material och det är vad följande kapitel ska avhandla. Jag ska även passa på att redogöra för och motivera mitt urval av respondenter och säga några ord om det empiriska urvalet och generaliseringen av resultatet, samt ta upp metodologiska problemfaktorer.

4.1 Kvantitativ metod

Den här studien har genomförts med en så kallad *kvantitativ metod*. Den kvantitativa metoden lämpar sig för att söka gemensamma mönster hos den undersökta gruppen och sluta sig till generella utsagor om denna, varför den blir aktuell i detta fall. Studien är baserad på ett frågeformulär i ett enkelt Word-dokument, en *enkät*, som under hösten 2006 funnits tillgänglig via webben. Vad detta innebär i praktiken är att, eftersom enkäter alltid är av kvantitativ natur, resultatet snarare blir brett än djuplodat. ”Genom att besvara frågor som ’hur många’, ’hur mycket’ eller ’i vilken utsträckning’ kan resultaten uttryckas i siffror och bearbetas med statistiska tekniker” (Bjereld, Demker & Hinnfors 2002:114). Jag kommer, givet studiens höga abstraktionsnivå, att tala om *mönster, tendenser och stereotyper*.

Insamlad data har förts in i ett dataprogram för kvantitativ analys, SPSS (15.0, 2006). Dessa har sammanställts i en mängd frekvens- och korstabeller, i vilka antal, procentandelar och medelvärden beräknats. Utefter dessa kreerades sedan tabeller, diagram och andra figurer, främst i Excel, för att enklare åskådliggöra resultatet.

4.2 Urval, population och generalisering

För att nå personer som lyssnar på metal har jag tagit hjälp av de två största metalmagasinen i Skandinavien, Sweden Rock Magazine och Close-Up Magazine. Min enkät har via en länk i ett e-brev sänts ut i deras kontaktnätverk, till största delen bestående av prenumeranter. Länken gjordes också vid samma tidpunkt tillgänglig via några hemsidor och fora med inriktning på hårdrocksmusik. Med andra ord är detta *urvalet* för studiens respondenter.

Jag har sammanlagt mottagit 530 giltiga svar. Givet förfarandet blir det svårt att uttrycka sig exakt om hur många som kommit i direkt kontakt med enkäten (det vill säga klickat på länken). En kvalificerad och oprecis gissning är att det rör sig om ett till ett par tusen personer.

Även om urvalet inte är oproblemiskt – vilket jag kommer till i avsnitt 4.5 – bör resultatet kunna *generaliseras* till att gälla *populationen hårdrockare i det svenska samhället*, där dem som infaller under min definition av begreppet ”hårdrockare” (se avsnitt 2.1) avser populationens medlemmar. Prenumererar man på så pass nischade publikationer som Sweden Rock och Close-Up det föga troligt att man inte skulle ingå i tidningens publik – dessa vänder sig ju till just hårdrockare. Dessutom påminner resultatet i mångt och mycket om detsamma i flera andra liknande studier, varför det sannolikt skulle kunna tas för allmängiltigt.

Nästa steg handlar om min enkät.

4.3 Enkäten

Enkäten i sig är en omfångsrik sådan. Jag ska nu tala om varför den ser ut som den gör. För den nyfikne finns den som bilaga längst bak i handlingen läsaren håller i (alternativt den digitala dokument läsaren ögnar igenom). Den innehåller 215 frågor (totalt 242 variabler) med i regel mellan tre och sex alternativ, spridda över vitt skilda områden som preferenser vad avsevärt musik och andra kulturprodukter, vardagspraktiker, politik, livsåskådning, ålder, kön, med många fler, för att kunna ge en så allomfattande bild av hårdrockaren som möjligt.

Enkäten inleds med *Frågor om kulturell smak*, rörande populärkulturella preferenser inom musik, film, TV och litteratur. Respondenten får först ta ställning till en rad hårdrockande grupper utefter en femgradig skala. Detta för att utröna vilken eller vilka typer av metal man hänger sig åt. Dessa grupper, 87 till antalet, ska representera hela hårdrocksfloran. Senare sammanställde jag utifrån dessa band 15 olika index i SPSS, som vart och ett motsvarar en subgenre. Självklart kunde jag redan från början ha frågat direkt om den svarandes inställning till subgenrerna men eftersom svaren då skulle grundas på en ren subjektiv bedömning av vilken typ av hårdrock dessa genrer företräder valde jag att lista specifika band. Många av genrerna är också så breda att ett fan av till exempel In Flames kan ogilla en grupp som Deicide fastän de båda normalt räknas att tillhöra den mångfacetterade stilen death metal och detta skulle i sin tur kunna avspeglade sig i personens egen tolkning av genrens etikett.

Samma procedur följer när allmänna musikstilar, film, TV och litteratur värderas. De listade filmerna och TV-programmen är dock inte menade att representera mediets samtliga genrer utan snarare återspegla ett brett utbud. Detsamma gäller litteratursektionen där jag valt att lista författare istället för boktitlar. Jag vill mena att det finns större chans att man är bekant med författaren snarare än med ett visst verk och detta kan i sin tur ge ett större resultatutslag. Jämför med hårdrocksgrupperna; artister är listade, inte deras skivor.

Vi går vidare med avsnittet *Hårdrock som livsstil*. Här återfinns ett par hållpunkter där vederbörande ombeds att ge ett värderande svar, bland annat spörsmål nr 146 och dess attitydpåståenden om vad man tror att allmänheten har för syn på hårdrockare, vilken har författats på bakgrund av de påstått vanliga myter om hårdrockaren som person. Dock berör de flesta frågor i detta avsnitt rena faktiska uppgifter i stil med nr 143: ”Hur mycket pengar lägger du i månaden på köp av hårdrocksskivor?”.

Efter att dessa avklarats följer *Frågor om politik och samhälle* samt *Religion och livsåskådning* där den svarande bes ta ställning till ett flertal påståenden. Dessa handlar om attityder i bland annat större aktuella samhällsfrågor och gentemot kvinnor, homosexuella och religion.

Hårdrockaren möter till sist en rad faktafrågor om dennes ålder, kön, utbildning och sociala bakgrund. Här tas klasstillhörighet upp i två frågor; respondenten får beskriva dels det hem denne växte upp i, dels dennes nuvarande hem. För dessa finns fem svarsalternativ: arbetarhem, jordbrukarhem, tjänstemannahem, högre tjänstemanna/akademikerhem, och företagarehem.

I enkätens absoluta slutfas får man svara på hur ens alkohol-, drog- och sexvanor ser ut.

4.4 Avgränsning

I princip skulle jag kunna ha ställt vilka frågor som helst – och svaren skulle ha betydelse. Hur ofta man tvättar, åt vilket håll benan kammars eller vilken favoriten i Allsvenskan är – allt säger något om personen som svarar. Jag har försökt täcka in de flesta ”stora” områden – samhälle, politik, religion och liknande – och vinklat vissa av attitydpåståendena efter vad myten säger om hårdrockaren som en ”samhällets fiende”. I den utsträckning det varit möjligt har jag hållit nere antalet spörsmål då en alltför lång och ingående enkät skulle tråka ut respondenten och

denne skulle då sannolikt antingen lämna svar utan substans eller sonika strunta i att svara. Högst personliga frågor, som de rörande sex- och drogvanor, skulle givet ämnenas natur kunna upplevas som obekväma och bidra till att samtliga svar inte till fullo överensstämmer med verkligheten. Det stora empiriska materialet – 530 svar – torde dock kompensera för detta.

Samtidigt är det viktigt att ställa många och vitt skilda frågor för att få en heltäckande bild av hårdrockaren, annars går ju studiens syfte förlorat. Det är en fin balansgång; att utforma en enkät som passar både forskare och respondent. För att underlätta val och utformandet av frågor har jag ”tjuvkikat” på den enkät Purcell (2005) använde i sin undersökning av death metal- och grindcorekulturer i USA och Bourdieus sammanställning av positioner och livsstilar i det sociala rummet (Gripsrud 2000:105), varav sistnämnda jag berörde i teorikapitlet. Majoriteten av *Bakgrundsfrågor och personfakta* är hämtad direkt ur SOM-institutets regelbundna rikstäckande omvärldsundersökning (Holmberg & Weibull 2006).

4.5 Metodkritik

I denna sektion kommer jag att ta upp de omständigheter som skulle kunna inverka på studiens resultat eller dess trovärdighet. Sådana förekommer vid så gott som alla vetenskapliga nagelfaranden. Genom att belysa felfaktorer hjälper man också till att minimera misstagen vid framtida studier.

Som alltid när det gäller den här typen av metod – enkätundersökningar – finns det inga garantier för att respondenterna svarat sanningsenligt. Därför kan det heller inte uteslutas att resultatet till fullo inte överensstämmer med verkligheten. Bortfall är även det ett ständigt gissel vid den här sortens undersökningar, ett stort sådant kan ogiltigförklara en studie. Rent konkret betyder det att personer med negativ attityd till enkäter i sig eller vissa av frågorna kan ha struntat i att svara. Som ovan diskuterat har jag svårigheter att spekulera i hur stort bortfallet är för denna studie är.

Som bekant rör det sig om en enkät i digital form som funnits tillgänglig på nätet. Detta betyder att respondenten måste ha haft tillgång till en dator med Internet-uppkoppling för att över huvud taget ha kunnat ge sitt svar. De allra flesta svenskar har också det på ett eller annat sätt – i hemmet, på jobbet, i skolan, på biblioteket, etcetera – men det är ändå tänkbart att enkäten på grund av sin elektroniska beskaffenhet inte nått ut till ett för populationen representativt urval. Bland annat är det ett känt faktum att högutbildade, tjänstemän, unga och storstadsbor tillhör de flitigaste och mer avancerade Internet-användarna (Holmberg & Weibull 2006:33), vilket skulle kunna ha medfört att dessa överrepresenterats.

Metodens omfattning hör också till saken – enkäten innehåller 242 variabler vilket ska multipliceras med samtliga antal svar. Inalles ger det en svindlande summa på över 128 000 enskilda siffror, vilka jag har kodat in för hand i SPSS. Givetvis med all den noggrannhet jag kunnat uppbringa men den mänskliga faktorn lär ha spelat in vid den manuella inkodningen av den enorma mängden data. Förhoppningsvis är felkliven över tangenterna så få att de kan försummas. Likväl: denna felfaktor kvarstår.

Under arbetets inledande stadium hade jag planer på att granska potentiella kulturella avspeglingar av hårdrocksbandens traditionella sortering i subgenrer och även syna andra aspekter – som ålder, genus och etnicitet – av dessa band. Som framlagt ovan valde jag därför ut på basis av detta en rad olika hårdrockande grupper som respondenten skulle få ta ställning till. Under arbetets gång insåg jag emellertid att detta inte skulle bära frukt utan fokuserade istället på sociala strukturer, smakpreferenser och praktiker. Varför? Jo, jag vill – som vi strax ska se – mena att väldigt få lyssnar enbart på en specifik genre och att det därmed blir en nästintill meningslös uppgift att försöka utröna sociokulturella mönster mellan fansen av dem. Subgenrerna ska ju betraktas som sammanhängande strömningar i ett och samma hav, inte separerade öar. Det initiala förfarings sättet medförde också att vissa av hårdrockens subgenrer

överrepresenterades i min enkät. För att få en mer balanserad överblick av hårdrocken som helhet utslöt jag därför en handfull av de listade banden ur min analys.

Nu till några problem med enkäten i sig själv.

4.5.1 Problem med enkäten och feedback

Först och främst: många har visat intresse och förutom genom att svara på enkäten också i ord stött mitt initiativ! Och det tackar jag för! Positiv feedback är en ständig favorit. En del har också varit duktiga på att komma med kritik och jag vill härmed passa på att svara på de vanligaste och viktigaste invändningarna.

Anmärkningar i stil med ”varför är inte mitt favoritband med?” har varit otaliga. Jag önskade lista många grupper men var samtidigt tvungen att inte göra listan på tok för lång. Förhoppningsvis ska ens favoriter något så när motsvaras av andra, uppräknade, band inom samma genre. Många undrade också varför inte megaband som Metallica, Iron Maiden och Guns n’ Roses fått plats i enkäten. Dessa band gick helt enkelt bort på grund av att de är så ofantligt populära. Jag tänker mig att nästan samtliga som svarar gillar dessa grupper till en viss grad och det säger mer om respondenten om denne får tycka till om inte fullt så stora och/eller mer nischade band. Dock hade jag så här i efterhand önskat att jag förtecknat ytterligare någon grupp inom glam & sleaze och goth.

Det finns en risk för att utgången av vissa delar av enkäten skulle kunna bli lite godtycklig då alla tolkar frågor och svarsalternativ olika. Fråga 88-97, om andra musikgenrer, bör här nämnas. Hur man upplever vad till exempel popmusik – som kan innefatta allt från Elvis Presley och The Beach Boys till Roxette och Spice Girls – är blir en ren subjektiv bedömning hos respondenten.

I fråga nr 167 gjorde jag mig skyldig till ett slarvfel. Jag avser självklart ”u-länder”, inte ”EU-länder”. Denna fråga kommer därför att utgå ur analysen.

I det avsnitt då respondenten får uttrycka sig om hur denne upplever att yttervärlden skapar sig en bild av densamme (spörsmål nr 146) gjorde jag blundern att inte ge några positiva svarsalternativ. Samtidigt valdes dessa attitydpåståenden ut på bakgrund av de utbredda myterna kring hårdrock och hårdrockare och tog man avstånd kunde man visa det genom att låta bli att pricka för respektive påstående, vilket också många har gjort. Icke desto mindre: ett par positiva alternativ hade varit att föredra för att inte underminera studiens trovärdighet.

Detsamma ska sägas om biten som rör kvinnor (spörsmål 178-182). Dessa författades med Weinsteins (2000) resonemang om hårdrocken som en arena där kvinnoförtryck odlas i åtanke. Tyvärr blev ett påstående olyckligt formulerat och ett par svarande uppfattade detta som kränkande. Detta (nr 181) kommer inte heller att användas som analytiskt underlag. Rimligtvis borde – liksom en del respondenter påpekat – liknande utsagor om män ingått i undersökningen, inte minst för att hålla den jämförbar, men på grund av utrymmesmässiga skäl beslöt jag ändå att överge denna, samt många andra tankar.

5. Resultat och analys

Resultat- och analyskapitlet är ett av avhandlingens huvudmoment. Här ska jag granska relationer och sociokulturella mönster inom hårdrockens supporterskara, och dessa mönsters bakomliggande mekanismer via tre empiriska diskussioner. Där det är på sin plats kommer jag också att dra paralleller till såväl liknande och skilda subkulturer som svenska folket som helhet.

Jag inleder med att se på hårdrockarnas för att slå fast hårdrockarnas *sociala sammansättning*. Nästa steg blir sedan att utröna vilken estetisk smak hårdrockarna ger uttryck för, det vill säga deras *kulturella preferenser*. Slutligen stundar ett avsnitt om hårdrockarens *praktiker*.

Läsaren bör härnäst göra sig beredd på en orgie i siffror och procentsatser!

5.1 Social sammansättning

Jag ska börja med att söka ett svar på den första frågan i problemformuleringen genom att studera gruppens kollektiva bakgrund i avseende på yttre förhållanden som ålder, kön, etnicitet, utbildning, social och geografisk position, och så vidare. Tillsammans renderar dessa variabler i hårdrockarnas sociala sammansättning.

5.1.1 Ålder, kön & etnicitet

Empirin visar att hårdrock inte är något utpräglat tonårsfenomen men ändå ett ungt sådant, och troligtvis får många upp ögonen (och öronen) för metal i tonåren. Medelåldern för publiken som helhet var vid svarstillfället, hösten 2006, 29 år (födelseår 1977). Detta varierar något över subgenrerna men ingen avviker radikalt. Den äldsta respondenten i undersökningen kom till jorden 1948 och drygt var femte (22 %) föddes innan 1970. Som synes i diagrammet inunder blev 35 % till under sjuttioåret, och något fler (39 %) var åttiotalister. Enbart tre procent bland de svarande var, av förklarliga skäl, födda på nittioåret, den yngsta år 1991.

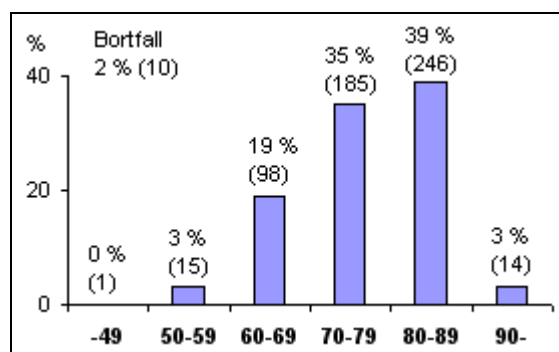

Diagram 5.1.1.1: Födelseår

”Jag är 48 år, gift och morfar och har barn som är 18, 22 och 23 år gamla.”

– Respondent

Låg ålder betyder nästintill undantagslöst lågt maktinflytande över vårt samhälle, vilket yppades i teorikapitlet (Bolin 1998:64). Alltså har gruppen som sådan ganska lite att säga till om och deras åsikter värderas lågt av omgivningen. I regel gäller detta också för subkulturer i allmänhet; de attraherar yngre åldrar och är tämligen maktlösa utåt sett. Samtidigt ser det ut som att hårdrockarna är något äldre än liknande grupperingar, bland annat säger Thornton att de flesta inom dance- och raverörelsen befinner sig i spannet 15-24 år (även om hennes studie visserligen är kvalitativ) (1995:15). Bolins filmbytare (också denna kvalitativ), vars kulturella smak påminner mycket om hårdrockarnas, var dock strax över trettio (1998:97). Detta kan ha att göra med livslängden hos dessa typer av kulturer – som vi längre fram ska se är intresset långvarigt.

Över musikformen som helhet beräknades andelen kvinnor till 14 %, vilket motsvarar att mindre än var sjunde hårdrockare är av kvinnligt kön. Andelen verkar heller inte variera särskilt mycket subgenrerna emellan. Undantaget är den extrema genren grindcore där bara sex procent av fansen är kvinnor. Likaså våldsfilmkulturen är utpräglad maskulin (Bolin 1998:97). I dance- och ravepubliken ingår däremot i princip lika många kvinnor som män (Thornton 1995:15).

Snart alla (98 %) svaranden uppgav att de hade enkelt svenskt medborgarskap. 98 % var också födda och uppväxta i Sverige. Mindre än en tiondel har utländskt påbrå, antingen på faderns sida (åtta procent) eller moderns (nio procent), eller bådas. Med andra ord är medlemmarna av den svenska hårdrockskulturen i fler än nio fall av tio helsvenska – att jämföra med den stora etniska mixen inom dance- och ravesenen (Thornton 1995:15).

5.1.2 Social och geografisk position, utbildning och civilstånd

Som kan utläsas i figuren på nästa sida verkar de flesta svenska hårdrockare att döma av hur de själva upplever det ha en liknande klassmässig bakgrund. Nästan två av tre (63 %) uppger att de växt upp i arbetarhem. Den arbetarklassmässiga bostadsformen dominerar även hårdrockarnas nuvarande hem med 54 % – att jämföra med 44 % av hela svenska folket.

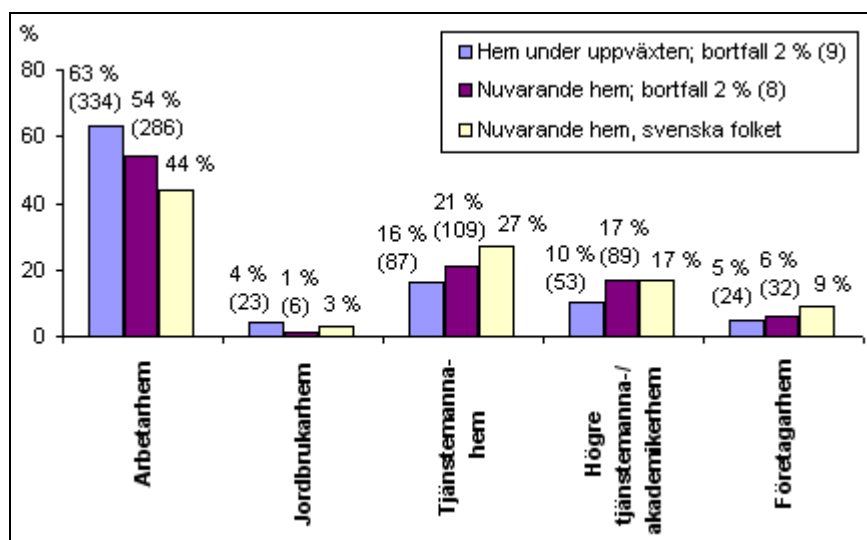

Diagram 5.1.2.1: *Subjektiv klass* (Holmberg & Weibull 2006:5)

Också ur ett klassperspektiv ser hårdrockarna ut att vara mindervärdiga det övriga samhället, givet överrepresentationen av medlemmar med arbetarbakgrund. Som bekant har arbetarklassen ju alltid varit underställd bourgeoisien.

I enkäten finns två frågor som berör utbildning: högst uppnådda nivå och huvudsaklig inriktning. Den förra inbegriper fem olika svarsalternativ och den senare tolv (se fråga 203 och 204 i bilagan). En majoritet (57 %) av respondenterna har avklarat eller är i färd med gymnasiestudier och 37 % har genomgått eller befinner sig på universitets- eller högskolenivå. Någon typ av utbildning inom ”teknik/byggt teknik/industri/transport” dominerar, som strax över en fjärdedel (26 %) säger sig ha valt. 70 % av dessa befinner sig på gymnasienivå. Den industritekniska grenen är också signifikant för män som kommer från arbetarklassen. De närmast i popularitet efterföljande utbildningsinriktningarna är ”ekonomi/handel/administration” (tolv procent), ”naturvetenskap/matematik/data” (tolv procent), ”media/journalistik/reklam” (tio procent), och ”sällskapsvetenskap/juridik” (nio procent). Bland dessa är andelen med högre utbildning högre, och är bland dem som valt ”media/journalistik/reklam” och ”naturvetenskap/matematik/data” i majoritet (62 % respektive 51 %). Filmbyttarna å sin sida består till större delen av personer med högre utbildning (Bolin 1998:138). Lika tydliga mönster finns inte i dance- och ravekulturen, som överskrider gränserna för både klass och utbildning (Thornton 1995:15). I detta avsnitt bör dock tilläggas att den subjektiva uppväxtklassen får ses som viktigare än utbildningsnivån, eftersom hårdrockarna i allmänhet är ganska unga och många av dem fortfarande utbildar sig.

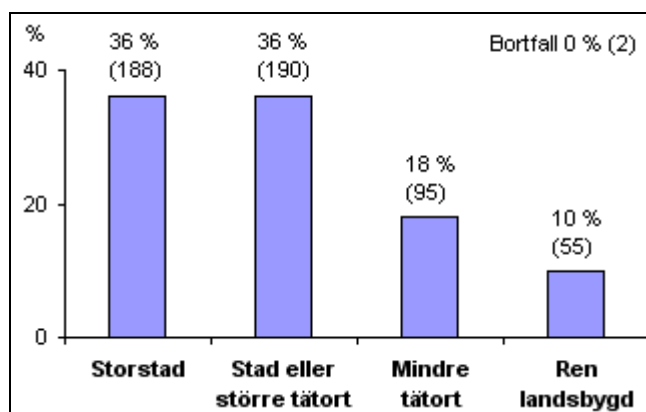

Diagram 5.1.2.2: Geografisk position

Av diagrammet ovan att döma är tendensen att de flesta hårdrockare är bosatta i större eller normalstora svenska städer (72 %), och 62 % berättar att de bor i lägenheter – något som är typiskt för arbetarklassen.

28 % av metalfansen bor ensamma. 51 % delar sitt hushåll med en vuxen och 18 % med flera vuxna. Därtill bor 25 % tillsammans med ett eller flera barn. Snart hälften (48 %) är i juridisk mening ensamstående (de flesta har dock någon typ av förhållande, vilket vi kommer till längre fram), 39 % sambos och 13 % hade gift sig. 27 % har satt ett eller flera barn till världen. Sannolikt beror dessa siffror på respondenternas relativt ringa ålder.

5.1.3 Sammanfattning

Av resultaten angående hårdrockspublikens sociala sammansättning framgår att den är att betrakta som någorlunda homogen: en i huvudsak maskulin, vit och tämligen ungdomlig företeelse vars medlemmar till största delen kommer från arbetarklassen och har gymnasieutbildning. Inalles ger detta ett relativt lågt maktsaldo för gruppen som helhet jämfört med den omgivande världen. Dessa siffror stämmer också väl överens med de resultat bland annat Walsers, Weinsteins och Purcells studier av den motsvarande amerikanska publiken genererat (även om dessa forskare kan ha använt något annorlunda definitioner av populationen hårdrockare). Därför kommer jag från och med nu att betrakta den svenska hårdrockspubliken som till största delen vit, maskulin, ungdomlig och arbetarklassrelaterad.

Det bör också nämnas att inga markanta faktiska skillnader uppträder beroende på vilken typ av hårdrock man hänger sig åt. Detta kan förklaras med att det till viss grad är samma personer bakom dem – många, nästan alla, har uppgett att de gillar vitt skilda subgenrer, vilket jag har anledning att återkomma till längre fram – vilket också betyder att det rör sig om en relativt homogen skara utifrån sociala strukturer kopplat till smak betraktat.

Vi går vidare med att titta närmare på hårdrockarnas kulturella preferenser.

5.2 Kulturella preferenser

Föreliggande avsnitt är nära kopplat till det ovanstående och handlar om tycke och smak i avseende på olika typer av hårdrock, musik och andra kulturprodukter, levnadsvärden och ståndpunkter i politik- och samhällsfrågor samt religion. Tillsammans med nästkommande avsnitt är det tänkt att besvara den andra frågan i problemformuleringen.

5.2.1 Hårdrock

Respondenterna fick inledningsvis i undersökningen tycka till om en rad hårdrockande band. Diagrammet nedan visar hur dessa fördelade sig popularitetsmässigt räknat på olika index för var och en av de traditionella subgenrerna.

<i>Subgenre</i>	<i>Positiva</i>	<i>Neutrala</i>	<i>Negativa</i>	<i>Ingen kännedom</i>	<i>Bortfall</i>
Glam & sleaze	37 % (196)	17 % (89)	28 % (149)	17 % (90)	1 % (6)
Alternativ hårdrock	36 % (182)	16 % (84)	27 % (136)	21 % (108)	3 % (17)
Stoner	34 % (179)	17 % (89)	30 % (155)	19 % (99)	2 % (8)
Power metal	33 % (173)	16 % (84)	35 % (182)	15 % (80)	2 % (11)
Industriell hårdrock	32 % (170)	18 % (97)	36 % (190)	13 % (70)	1 % (3)
Thrash metal	32 % (168)	17 % (88)	32 % (167)	19 % (97)	0 % (0)
Trad. & heavy metal	32 % (163)	17 % (89)	33 % (168)	18 % (95)	3 % (15)
Progressiv hårdrock	31 % (162)	18 % (93)	33 % (175)	18 % (94)	1 % (6)
Folk metal	30 % (159)	20 % (106)	26 % (135)	24 % (127)	1 % (3)
Death metal	29 % (153)	22 % (114)	27 % (142)	22 % (116)	1 % (5)
Black metal	29 % (150)	17 % (92)	34 % (179)	19 % (101)	1 % (7)
Doom metal	29 % (149)	20 % (105)	28 % (146)	23 % (120)	2 % (10)
Punk & hardcore	26 % (132)	19 % (103)	29 % (148)	26 % (133)	3 % (14)
Goth	25 % (130)	23 % (120)	30 % (159)	22 % (116)	1 % (5)
Grindcore	17 % (89)	17 % (90)	26 % (134)	40 % (206)	2 % (11)

Tabell 5.2.1.1: Smak, hårdrock

Glam & sleaze visar sig vara den mest uppskattade förgreningen på hårdrocksfuran följt av ett aggregat av alternativa grenar och stonerrock. Ingen subgenre utmärkte sig dock nämnvärt, med undantag för grindcore som musikaliskt är mycket extrem och snäv. Att sistnämnda genre heller inte möter större motstånd beror sannolikt på att hela 40 % av respondenterna inte känner till de listade orkestrarna inom detta gebit i enkäten. Trots sin smärre popularitet är det ännu fler som inte gillar industriell hårdrock, power metal, progressiv och traditionell hårdrock även om det rör sig om marginaler. Det förekommer alltså en hel del smakmässiga skillnader och avvikelser inom den egna gruppen; både i avseende på vilken hårdrock man tycker om och inte tycker om är den avgjort heterogen. Dock visar mina korstabeller (ej presenterade) att så gott som samtliga svarande uttrycker uppskattning för vitt skilda sorters metal, vilket även gällde anhängare av grindcore. Som exempel kan nämnas att 27 % av power metal-fansen gillar black metal, och att det omvända förhållandet beräknades till 31 %. Motsvarande siffror för glam & sleaze och death metal är 26 %, och vice versa 33 %.

Jag vill emellertid varna för att dra för stora växlar på ovanstående tabell. Stilar som traditionell & heavy metal, alternativ hårdrock, industriell och death metal är så breda och rymmer så många underinriktningar – medan andra, typexemplet grindcore, är långt mera nischade – att dessa siffror egentligen inte säger särskilt mycket mer än att de smakmässiga skillnaderna inom gruppen är stora. Och även om det ser ut att vara en ganska jämn popularitetsfördelning subgenrerna emellan är ändå tendensen att de musikmässigt mer lättillgängliga typerna röner störst genomslag, såväl som i popularitet som i kännedom.

5.2.2 Annan musik

De smakmässiga gränserna framträder än mer skarpt i motsatt riktning; det vill säga i fråga om vilken typ av musik man *inte* tycker om. Det framgår tydligt av denna tabell som rör andra typer av musik:

<i>Genre</i>	<i>Positiva</i>	<i>Neutrala</i>	<i>Negativa</i>	<i>Ingen kännedom</i>	<i>Bortfall</i>
Rock	85 % (451)	12 % (62)	2 % (11)	0 % (0)	1 % (6)
Klassisk musik	50 % (267)	33 % (173)	16 % (87)	0 % (1)	0 % (2)
Blues & jazz	43 % (228)	33 % (177)	23 % (121)	0 % (2)	0 % (2)
Reggae	26 % (139)	33 % (176)	40 % (211)	1 % (3)	0 % (1)
Pop	24 % (129)	35 % (187)	40 % (212)	0 % (0)	0 % (2)
Country	22 % (109)	38 % (199)	41 % (217)	1 % (4)	0 % (1)
Soul & r 'n' b	12 % (65)	19 % (103)	68 % (358)	0 % (2)	0 % (2)
Rap & hip-hop	10 % (51)	14 % (73)	76 % (401)	1 % (3)	0 % (2)
Techno & dance	10 % (52)	17 % (92)	72 % (380)	1 % (5)	0 % (1)
Dansband	2 % (11)	11 % (59)	86 % (454)	1 % (5)	0 % (2)

Tabell 5.2.2.1: *Smak, andra musikgenrer*

Mycket riktigt hyser hårdrockarna starka antipatier mot andra, icke-besläktade musikgenrer som dansbandsmusik, rap & hip-hop, techno & dance och soul & r 'n' b. Impopulärt är också country, pop och reggae, vilka möter ett ungefärligt utslag i gillande och ogillande. Sammantaget påvisar detta ett starkt och rätt homogent motstånd mot kommersiell musik. Utöver generernass perifer relation till metal skulle detta i flera fall kunna bero på hårdrockarnas sociala sammansättning. Motståndet mot dansbandsmusik kan ha att göra med publikens relativt låga ålder och ogillandet av soul & r 'n' b på den manliga dominansen. Likaså kan det tänkas att både gruppens helsvenska bakgrund och Sveriges geokulturella läge spelar in på attityderna gentemot exempelvis rap & hip-hop och techno & dance.

I kontrast står genrer som är närmast besläktade med metal: 85 % gav sin uppskattning för rock, 50 % för klassisk musik och 43 % för blues & jazz. Det förefaller således som att

hårdrockspubliken trots sin arbetarbakgrund hyser preferenser som påminner om bourgeoisiens, vilket sannolikt bottnar i ett genuint musikintresse samt det faktum att många hårdrockare själva spelar instrument (framkommer senare). Typexemplet är förstas klassisk musik men blues, jazz och viss rock ligger också i angränsning till det legitima. Även om hårdrock är en typ av populärmusik avfärdar man alltså andra populärmusikaliska genrer, inte minst de som betraktas som mainstream och masskultur. Faktum är att man verkar ha mer gemensamt med den legitima kulturen, både i hänseende på preferenser och, som vi längre fram kommer att se, praktiker. Detta varslar om att hårdrockskulturen varken bör ses som masskultur eller legitim kultur – ett av studiens huvudresonemang och kommer att utvecklas.

5.2.3 Film, TV och litteratur

Ett liknande mönster går igen när man tittar på vad hårdrockarna tycker om andra typer av kulturprodukter. Följande figurer åskådliggör utslaget inom film och TV-program:

<i>Film</i>	<i>Positiva</i>	<i>Neutrala</i>	<i>Negativa</i>	<i>Ingen kännedom</i>	<i>Bortfall</i>
Monty Python	84 % (446)	10 % (52)	5 % (25)	1 % (7)	0 % (0)
Sagan om ringen	83 % (440)	9 % (48)	6 % (33)	2 % (9)	0 % (0)
När lammen tystnar	80 % (423)	13 % (68)	4 % (21)	3 % (18)	0 % (0)
Sällskapsresan	71 % (377)	17 % (92)	10 % (55)	1 % (5)	0 % (1)
Star Wars	71 % (373)	15 % (80)	13 % (68)	1 % (7)	1 % (4)
James Bond	65 % (345)	21 % (109)	14 % (73)	1 % (3)	1 % (3)
Den gode, den onde, den fule	62 % (329)	19 % (101)	4 % (20)	15 % (79)	0 % (1)
Bowling for Columbine	54 % (284)	13 % (69)	6 % (34)	27 % (142)	0 % (1)
Sin City	47 % (251)	16 % (84)	7 % (38)	30 % (157)	0 % (0)
American Pie	47 % (249)	26 % (136)	22 % (118)	5 % (27)	0 % (0)
Bad Taste	44 % (235)	15 % (78)	10 % (53)	31 % (163)	0 % (1)
Motorsågsmassakern	39 % (204)	23 % (123)	26 % (139)	12 % (63)	0 % (1)
Troja	34 % (178)	27 % (145)	17 % (90)	22 % (114)	1 % (3)
Grease	28 % (146)	33 % (176)	35 % (185)	4 % (23)	0 % (0)
Bridget Jones dagbok	26 % (140)	32 % (168)	29 % (155)	13 % (67)	0 % (0)
Chocolat	24 % (128)	23 % (124)	19 % (99)	34 % (179)	0 % (0)

Tabell 5.2.3.1: Smak, film

<i>TV-program</i>	<i>Positiva</i>	<i>Neutrala</i>	<i>Negativa</i>	<i>Ingen kännedom</i>	<i>Bortfall</i>
Simpsons	81 % (426)	9 % (52)	9 % (46)	1 % (4)	1 % (4)
Musikbyrån	60 % (317)	28 % (146)	6 % (33)	6 % (30)	1 % (4)
Vänner	57 % (299)	19 % (101)	19 % (99)	5 % (27)	1 % (4)
Uppdrag granskning	56 % (294)	32 % (170)	7 % (39)	5 % (25)	0 % (2)
Aktuellt	54 % (285)	39 % (209)	6 % (34)	0 % (0)	0 % (2)
Sportspegeln	47 % (247)	21 % (110)	31 % (165)	1 % (4)	1 % (4)
David Letterman Show	38 % (199)	32 % (169)	27 % (143)	3 % (18)	0 % (1)
The Osbournes	36 % (190)	29 % (155)	34 % (180)	1 % (3)	0 % (2)
Efterlyst	36 % (188)	37 % (194)	21 % (109)	7 % (37)	0 % (2)
Ett med naturen	29 % (153)	42 % (227)	18 % (97)	9 % (49)	1 % (4)
Vem vill bli miljonär?	25 % (128)	31 % (163)	42 % (225)	2 % (10)	1 % (4)
Kobra	20 % (107)	30 % (161)	14 % (75)	35 % (185)	0 % (2)
Idol	20 % (106)	18 % (96)	61 % (321)	1 % (5)	0 % (2)
Allsång på skansen	14 % (74)	34 % (179)	51 % (272)	1 % (3)	0 % (2)
Expedition: Robinson	14 % (72)	23 % (123)	62 % (330)	0 % (2)	1 % (3)
Baywatch	8 % (41)	28 % (148)	63 % (334)	1 % (6)	0 % (1)

Tabell 5.2.3.2: Smak, TV-program

Som tabellerna demonstrerar ser hårdrockarna ser ut att vara rätt bevandrade i filmvärlden och uttrycker god kännedom om många av de listade filmerna. Allra mest omtyckta är de ungdomliga Monty Python-filmerna, fantasysuccén Sagan om ringen och skräckklassikern När lammen tystnar, som alla får positiva gensvar i runt 80 % eller mer av fallen. De mer mainstreamaktiga rullarna återfinns i andra änden av popularitetsskalan. Bland TV-programmen avgår det ungdomliga Simpsons klart med segern medan mainstreambetonad underhållning som Baywatch, Expedition: Robinson och Idol ratas. Även Vänner kan ses ett program av den mer ungdomliga typen, även om det för all del tillhör mainstreamen.

Litterära produkter står bland de svenska metalsympatisörerna överlag inte högt i kurs. Runt en på fyra eller fem är inte bekant med historiska storfräsare som Jules Verne (23 %) och Ernest Hemingway (18 %), och väldigt många känner heller inte till flera av de nutida prominenta författarna. Avgjort populärast är J. R. R. Tolkien och Stephen King för vilka 68 % respektive 62 % av hela gruppen angivit att de tycker mycket eller ganska mycket om. Mer nischade genrer som fantasy och skräck ser alltså även här ut att falla hårdrockare i smaken.

Överlag är det alltså kulturella medieprodukter av mer ungdomligt och maskulint slag som röner störst genomslag bland hårdrockarna – förenligt med deras sammansättning av ålder och kön. Ofta är det fantasy- eller skräckbetonat, vilket framgår tydligast av tabell 5.2.3.1 och de litterära preferenserna. Tendensen verkar vara att ju mer mainstreambetonad en produkt är, desto mindre tilltalar den hårdrockare. Generellt sett tycker jag detta stämmer väl överens med hårdrocksmusikens symboliska innehåll. Samtidigt är man också både bekant med och ganska intresserad av samhällsgranskande dokument som Uppdrag granskning, Aktuellt och Bowling for Columbine. Även Musikbyrån kan ses som ett program av mer legitim karaktär, som trots att det sällan visar metal vinner hårdrockarnas uppskattelse. Vi kan dra paralleller till avsnittet om musiksmak ovan: den kommersiella masskulturen ogillas, medan mer legitima produkter får ett visst erkännande. Kontentan blir att fansen visar sympatier och antipatier för någorlunda liknande typer av kulturprodukter, inte bara musik. Således rör det sig om en publik som binds samman av tämligen nischade, undergroundbetonade och ibland avvikande kulturella preferenser för den kategori av sociala betingelser den ingår i.

5.2.4 Värden och prioriteringar i livet

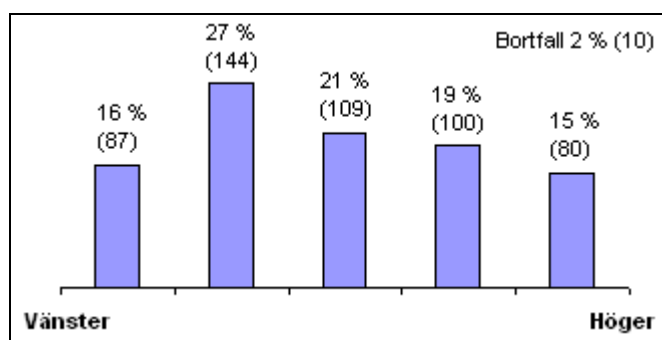
Vänner och i synnerhet familj är det som har störst betydelse för en svensk med metalfäbless. Drygt sex av tio (61 %) nämner familjen som det viktigaste i deras liv medan knappt var sjätte (16 %) sätter sina vänner framför allt annat. Hos ungefär en tiondel (elva procent) står musikintresset i första rum. Utbildning och, allra minst, karriär erhåller mycket låga siffror: sex och tre procent. En räkning på medelvärden, där ett anses viktigast och fem minst viktigt, gav följande utslag: Familj 1,7 – Vänner 2,3 – Musik 3,0 – Utbildning 3,8 – Karriär 4,2.

Den sociala delen av livet har alltså klart störst betydelse. Noterbart är att även dedikationen till musiken övervinner utbildning och karriär. Att ”lyckas” med jobb och studier, göra stora pengar och få inflytande över arbete och samhälle verkar inte ha hög prioritet. En tolkning av detta skulle kunna vara att man inte vill vara del av ett samhällssystem där profit och makt premieras; hårdrockarna skulle alltså kunna ta avstånd från masskulturens kommersiella ideal. Här kan vi göra en kort jämförelse med rap- och hip-hopkulturen som ofta betraktas som hårdrockens motsvarighet bland invandrare. Inom denna eftersträvas ofta rikedom och ett präligt yttre värderas högt. Det är dock långsökt att utifrån ovanstående påstå att hårdrockarna revolterar; snarare skulle dessa resultat, med undantag för det högt värderade musikintresset, kunna avspeglade ”mannen på gatan”.

5.2.5 Politik och samhälle

Metalfansen är tämligen heterogena angående den politiska orienteringen och fördelar sig ganska jämt på den traditionella vänster-högerskalan. Det går emellertid att skönja en viss övervikt åt vänster, som ju är signifikant för bland annat arbetarklassen och en del subkulturella grupper. Överlag ser det ut som att hårdrockarnas politiska intresse och opinion ungefärligt speglar den historiskt normala hos medelsvensson, även om en högerregering sitter när detta skrivs.

På en femgradig höger-vänsterskala fördelar sig hårdrockarna så här:

Figur 5.2.5.1: Politisk orientering

Liksom åsikterna varierar det politiska intresset. 17 % säger sig vara ”mycket intresserade” och 37 % ”ganska intresserade”. I andra änden står 10 % ”helt ointresserade”. Totalt visar alltså 54 % intresse för politik – identiskt med allmänhetens 54 % (Holmberg & Weibull 2006:10). Kanske det är samma personer, 55 %, som ger sig in i minst en politisk diskussion i veckan?

Höger-vänsterskalan är ett starkt förenklat, för att inte säga förlegat, instrument att mäta folks politiska ståndpunkter med. För att ge resultatet mer substans använde jag mig av en rad specifika attitydpåståenden om aktuella politiska och samhällsliga sakfrågor (se nr 164-177 i enkäten), av vilka jag vill redogöra för några stycken. Håll i minnet att det för dessa frågor också finns svarsalternativet ”neutral”.

Dessas resultat ser ut att motsvara desamma i figur 5.2.5.1 något så när; flera svar är alltså lätt vänstervridna och påminner ibland om ett socialdemokratiskt åsiktsbatteri. Exempelvis anser 55 % att ”de ekonomiska klyftorna i Sverige är för stora”. Samtidigt verkar de liberala idéerna vara än fler. 65 % instämmer i att ”många arbetslösa skulle kunna få ett jobb om de ville” och 63 % i att ”de som sitter i svenska fängelser har det alltför bra”. Att ”kärnkraften bör avvecklas så fort som möjligt” tillbakavisar 59 %. Jag märker dock inga uppenbara tendenser till radikala eller avvikande åsikter. De spörsmål där hårdrockarna står mest enade är ”jag har hellre en manlig chef än en kvinnlig” och ”homosexuella ska ha samma rättigheter som heterosexuella” (bägge 79 % negativa).

Vänsterideologierna står som bekant i kontrast till kapitalismen och kommersialismen, och liberalismen för en fri marknad och individuell frigörelse från stat och kyrka. Tendenserna skulle således kunna tydas som att det inom bland hårdrockarna finns en opposition mot de kapitalistiska idéer som präglar västvärlden – vilket också kunde skönjas i avsnittet om levnadsvärden ovan – medan andra hårdrockare förespråkar dessa. Samtidigt skulle man kunna utläsa ett slags motstånd mot samhällsliga institutioners inflytande. Publiken är dock i detta avseende så heterogen att det inte går att sluta sig till några direkta allmängiltiga utsagor om denna. Fast de anarkister och nihilister som myten berättar om är de, av dessa resultat att döma, i alla fall inte.

5.2.6 Religion

Religionsfrågan är medvetet något luddig. Avses religion i kristen mening? Inbegriper den alla de stora världsreligionerna? Eller bara någon typ av tro och andlighet, vilken som helst? Här var det meningen att respondenten själv skulle bilda sig en uppfattning huruvida denne bekänner sig till någon religiös tro eller ej. Hårdrockarna tar i allmänhet avstånd, närmare bestämt 67 % finner religion främmande eller som ”ren idioti” och ytterligare 18 % känner sig ”likgiltiga inför religion”. 60 % uppger att de inte tror på någon högre makt och 26 % ”tror på något men vet inte vad det är”. Endast fyra procent menar att de är religiösa och sju procent att en högre makt påverkar dem tills vardags.

Detta skulle kunna uppfattas som ett starkt avståndstagande från kristna värden och ett samhälle som i grund och botten är baserat på sådana – ungefär som Willis’ bikers (1978:59). För även om det svenska samhället numera i regel betraktas som sekulariserat lever det protestantiska arvet i allra högsta grad kvar: kärnfamiljen, egennamn, tideräkning och firande av kristna högtider, kyrkoskatt, attityder gentemot alternativa religioner, kulturer, sexuella läggningar, etcetera. Samtidigt är det i dagens Sverige mycket vanligt att utge sig inte bekänna sig till någon typ av religion, i synnerhet bland yngre generationer, och hårdrockens symboliska innehåll är till stor del uttalat ateistiskt varför dessa resultat knappast förvånar.

5.2.7 Sammanfattning

I detta kapitel framkommer att det inom gruppen förekommer skillnader i smak vad gäller olika sorters metal. Hårdrockarna är dock tämligen överens om vilken annan typ av musik som är bra och dålig: mainstreammusik ratas, däremot finns ett visst intresse för legitim musik. Ett liknande mönster kan skönjas i avseende smak för andra kulturella produkter som film, TV-program och litteratur: ett enat motstånd mot mainstreambetonad masskultur råder, och ungdomliga, nischade och maskulina dokument föredras. Sålunda kan vi efter denna inspektion av publikens kulturella preferenser bekräfta att hårdrockskulturen varken bör räknas till masskulturen eller den legitima – snarare rör det sig om en gruppering vars ideal avviker från de etablerade.

Den sociala delen av livet med familj och vänner har stor betydelse för hårdrockarna, klart större än utbildning och karriär. Praktiskt taget alla tar avstånd från religion. Politiskt sett är gruppen heterogen; de tendenser som uppenbarar sig är inte tillräckliga för att generalisera åt ett bestämt håll. I dessa avseenden är gruppen till synes varken avvikande eller utmärkande.

5.3 Praktiker

När vi nu betat av den sociala bakgrunden och de smakmässiga preferenserna är det dags att studera det liv hårdrockarna för till vardags. Det görs ur en rad aspekter: diverse praktiker i och utan relation till musikintresset, hårdrockarnas uppfattning om hur omvärlden betraktar dem och deras utseende, samt deras alkohol- och drogvänor. Tillsammans med föregående avsnitt svarar detta på den andra frågan i problemformuleringen.

”Your trust is in whiskey and weed and Black Sabbath”
- Låttext, Pantera “Goddamn Electric”

5.3.1 Musik och musicerande

Metal ser ut vara en om inte livslång så i alla fall varaktig dedikation – till skillnad från till exempel dance och rave (Thornton 1995:15). Hela 73 % av dem som svarat på enkäten har varit hårdrockare i tio år eller mer, och 18 % i sex till tio år. Detta förser uppfattningen att metal inte är någon tillfällig förbindelse i tonåren med ytterligare bränsle.

Det ryktas att hårdrockare är de sista skivköparna. Hur det är med den saken låter jag vara osagt men jag kan bekräfta att man är villig att betala för sin musik. Mer än hälften (52 %) säger sig lägga upp till 250 kr på skivköp (CD, LP och kassetter; köp av musik i digital form exkluderad) varje månad, vilket motsvarar en till två skivor till fullpris. Dessutom köper över en fjärdedel (27 %) till plattor för upp till 500 kr per månad, och ytterligare en åttodel (13 %) ännu mer. Endast åtta procent av de svarande köper inga skivor alls. Därtill menar 35 % att de tankar ned upp till fem plattor i månaden från Internet, och ytterligare 24 % mer än så. Musikkonsumtionen är med andra ord – såklart – hög. Detta ger för handen att – ett – hårdrockare är på ständig jakt på efter ny musik och – två – att samlandet är viktigt. Det uttalade seriösa samlandet gör att de påminner om konnässörer av finkultur och legitimerar deras eget intresse, samtidigt som det avskiljer dem från företrädare för massproducerad populärkultur (Bolin 1998:150).

Inte kommer det som någon större chock att hårdrockarna är ett musicerande folk. Över hälften (57 %) av de svarande har uppgett att de spelar något eller flera instrument och/eller sjunger. I allmänhet är det stränginstrument man intresserar sig för, främst gitarr, följt av elbas (39 % respektive 19 % av hela gruppen). Mer än var femte sjunger (22 %), drygt en på sju spelar trummor (15 %) och var tionde (elva procent) andra instrument, ofta piano eller keyboard. Musikutövande är annars något som brukar förknippas med bourgeoisien (Carlsson 1990:79), vilket ytterligare markerar hårdrockspublikens relation till den legitima kulturen och urskiljer den från masskulturen – de avvikande idealen framträder allt skarpare. Samma mönster kan skönjas bland våldsfilmsentusiasterna där många både samlar flitigt och spelar in egna amatörfilmer samt producerar så kallade fanzines (Bolin 1998:94).

5.3.2 Omvärldens uppfattning och yttre attribut

Hur tror de svenska hårdrockarna att omgivningen upplever dem? Jo, de flesta känner sig ringaktade. 62 % respektive 31 % har kryssat i att de hyser uppfattningen att omgivningen tycker hårdrock är osofistikerat, respektive en musikform för socialt missanpassade. Hälften tror att utomstående har en bild av dem som anti-intellektuella (50 %) och aggressiva (45 %), och att de har ett oborstat yttre (58 %). Dessutom upplever en klar majoritet, 69 %, att man, förmodligen på grund av det sistnämnda, är lätta att känna igen. Detta trots att hela tre fjärdedelar, 75 %, av hårdrockarna helt eller delvis instämmer med att deras utseende inte har någon betydelse. Ungefär lika många har dock uttryckt sig positivt om yttre klassiska hårdocksattribut i form av antingen läder och/eller nitar (73 %), samt tatueringar och/eller piercings (78 %), och man får förmoda att detta också avspeglar sig i deras yttre. Klart färre, 29 % samt 16 %, tyckte det långa håret respektive de svarta kläderna hör ett helhjärtat fan till.

Om filmbyttarna säger Bolin att det värsta som kan hända dem är att de blir tagna för intellektuella (1998:139). Jag kan tänka mig att en del – de som vill leva stilen fullt ut – av hårdrockarna har en liknande inställning; de vill inte ses som intellektuella för att de inte vill ha något med bourgeoisiens akademiker och mainstreamsamhället att göra. Därför kan många vilja markera sitt avstånd och sin hängivenhet genom ett avvikande yttre. Så länge man delar de smakmässiga värdena verkar det dock vara okej att klä sig och se ut som man själv vill; inom gruppen ser kraven på en viss utvärtes kod ut att vara relativt låga. En respondent uttryckte sig målande: ”ser väl inte mig själv till det yttre som en gedigen hårdrockare men det är när man

hör musiken som man vet var man hör hemma.” För även om alla kanske inte efterlever de utseendemässiga idealen instämmer en överhängande majoritet i dessa. Det verkar överlag vara så att det är smaken som är det viktiga hos hårdrockare, inte de ytliga attributen, även om man troligen absolut inte vill utge sig för att företräda varken den legitima kulturen eller den mainstream-lik masskulturen.

5.3.3 Vardagspraktiker

Nu till beteendemönster i vardagen. Observera att resultaten i detta avsnitt grundar sig i subjektiva tolkningar hos den svarande.

Över 60 % av hårdrockarna uppehåller sig med jobb och nästan 30 % därtill med studier. De allra flesta, 86 %, meddelar att de arbetar eller studerar minst fyra gånger per vecka. Sju procent gick vid svarstillfället arbetslösa – siffran för hela landet var 2006 exakt densamma (Holmberg & Weibull 2006:4). Metalfansens huvudsakliga sysselsättning ser alltså ut att vara normal jämfört med samhället i övrigt; invektivet ”klipp dig och skaffa dig ett jobb!” saknar därmed faktisk grund.

Under lediga stunder försöker 43 % träffa vänner minst tre gånger i veckan och ytterligare 45 % en till två gånger under en sjudagarsperiod. 44 % umgås med sin familj mer än fyra gånger i veckan och sammanlagt 80 % samlar familjen minst en gång per vecka. Detta harmoniserar väl med vad som framgick i föregående analyskapitel om publikens levnadsvärden: familj och vänner är mycket viktiga.

Bekantskapskretsen består av till allra största delen andra hårdrockare hos två procent, ganska många hos 43 %, och 36 % har några stycken hårdrockande kompisar. Nästan var femte (19 %) var ensam i sitt sociala nätverk om sitt intresse. Man skulle kunna se detta som att gemenskapen inte är särskilt sluten och åtminstone till hälften ofta interagerar med världen utanför metalkulturens gränser. Det är kanske överilat att utifrån detta omkullkasta myten om hårdrockarna som socialt missanpassade, men samtidigt stöds den inte.

Motion och idrott ser ut att stå ganska högt i kurs – trots vad myten säger. 66 % ägnar sig åt någon typ av fysisk aktivitet en gång eller oftare per vecka, och av dessa nästan hälften (31 %-enheter) minst tre gånger. Till något slags friluftsliv viger 35 % av Sveriges metalheads minst ett av veckans lediga tillfällen medan hälften (50 %) går ut och äter. Krogen är inte alls lika välbesökt. På veckobasis går 27 % dit minst en gång, 53 % mer sällan medan 19 % uppger att de aldrig vistas där över huvud taget.

Promiskuösa hårdrockare verkar det inte finnas så värst många av om man ska tro mitt resultat, oavsett vad den epikureiska rock ’n’ roll-myten gör gällande. Sex på tio (59 %) har under det gångna året haft ihop det med en partner och en av fem (19 %) med mellan två och fem. De flesta, 62 %, hade vid svarstillfället också fasta förhållanden, av dessa omkring hälften (51 %-enheter) i över ett år.

Rent spontant påminner dessa siffror om vilken tjugo- eller trettioåring person som helst. Det enda som kan förvåna en smula är att 52 % diskuterar politik minst en gång i veckan – enligt SOM-institutet var 2006 motsvarande siffra hos det svenska folket 35 % (Holmberg & Weibull 2006:10). Via praktiker i vardagen som inte är kopplade till musik och kultur utmärker sig man alltså inte, utan beter sig mest som sina jämlingar i det övriga samhället; det vill säga andra ur samma sociala kategori.

5.3.4 Alkohol- och drogvanor

Även om hårdrockarna inte går på krogen jämt och ständigt är rusdrycker ändå populärt och mer än tre fjärdedelar (77 %) av alla respondenter uppger att de någon gång konsumerar alkohol i någon form. Av dessa dricker sig hela en fjärdedel (25 %) berusade minst en gång i veckan och ytterligare 46 % en gång i månaden eller mer. Alkohol har alltid varit ett frekvent förekommande inslag i rock- och metalkulturen. En tolkning av detta är alkohol nyttjas i umgängessyfte, sannolikt tillsammans med musik; som visat är ju gemenskapen viktig. En annan kan vara att den används som en flykt från samhället och vardagen. Att ofta dricka sig full är inte heller något som höjer ens samhällsliga status.

Metalskallarnas favorit är klart det ljusa ölet (73 % av hela gruppen positiv) och därpå följer mörk öl (36 %), vilket stämmer väl överens med Bourdieus kartläggning av dryckespreferenser bland de olika sociala fälten (Gripsrud 2000:105). 30 % gillar kryddad sprit och många har understrukt sin böjelse för särskilt whiskey. Ren sprit får positiv respons hos 26 % av alla som svarat. Rött vin är också någorlunda populärt (30 %) i hårdrockarkretsar medan dess vita dito inte uppskattas fullt lika mycket (20 %). Böjelser för i synnerhet öl är, eller har i alla fall traditionellt sett varit, karaktäristiskt för arbetarklassen och understryker hårdrockarnas närhet till denna och dess distinktion från övre samhällsskikt, där champagne och vin föredras. Den relativa whiskeyfäblessen kan vid en första anblick förbrylla eftersom Bourdieu placerar denna dryck bland de övre fälten. Man ska dock ha minnet att denna bild är nästan fyrtio år gammal och idag konsumeras öl, sprit och vin inom så gott som samtliga samhällsstrata, samtidigt som whiskey är en klassisk ”hårdrocksbrygd” och därmed legitimt i sammanhanget.

Röker gör desto färre: 14 % vardagligen eller ibland, och i festsammanhang kan ytterligare 15 % tänka sig att ta sig ett bloss. Snus är vanligare och hos de snusande 34 % sker konsumtionen till största delen på daglig basis (25 %-enheter av dessa). Enligt SOM rökte 15 % av svenska folket 2006 en gång i veckan eller oftare och motsvarande siffra för snus var 13 % (Holmberg & Weibull 2006:10). Överrepresentationen snusare bland hårdrockarna har sannolikt att göra med arbetarbakgrunden och den manliga dominansen.

Av hårdrockarna har 34 % använt cannabisrelaterade preparat men i gemen bara någon enstaka gång (75 % av dessa). 14 % har provat på en eller flera droger i övrigt. Jämfört med andra subkulturer kopplade till populärmusik, till exempel dance och rave där det är vanligt att regelbundet brukar flera typer av droger, är dessa siffror låga (Thornton 1995:21). Det ska samtidigt påpekas att cannabisprodukter och andra illegala droger inte är lika vanliga i Sverige som utomlands, utan användandet förekommer oftast inom särskilda gemenskaper, som just rave. Hårdrocken förefaller dock inte tillhöra dessa.

Även publikens alkohol- och drogvanor skulle kunna förklaras med deras sociala bakgrund. Fylleri är vanligt bland unga, särskilt män, och öl är som Bourdieu visat nära kopplat till arbetarklassen, samtidigt som det – kanske på grund av samma orsak – alltid varit stående inslag i hårdrockskulturen och liknande subkulturella grupperingar. Även om Bourdieu som fransman kanske aldrig ens hört talas om snus vill jag låta påskina att även detta är en markör för arbetarklassen, eller åtminstone inte i fas med vad som vanligtvis förknippas med bourgeoisien. Återigen: de yttre sociala variablerna lyser igenom.

5.3.5 Sammanfattning

Hårdrockarnas praktiker och livsstil påvisar resultat som är förenliga med föregående avsnitt. Musikrelaterade praktiker kan kopplas till beteendemönster vanligtvis förknippade med legitim kultur, medan andra verkar ganska normala för den sociala kategori medlemmarna tillhör.

6. Slutdiskussion

Avhandlingens slutdiskussion är dess viktigaste moment och ämnar svara på den tredje och sista frågan i problemformuleringen. Den kommer att innehålla djuplodade teoretiska utläggningar om hårdrockspublikens plats i samhället och personerna som utgör denna grupp. De empiriska data som framkommit i föregående resultat- och analyskapitel kommer här att betraktas genom forskningsmässiga glasögon, det vill säga befintlig vetenskap på området.

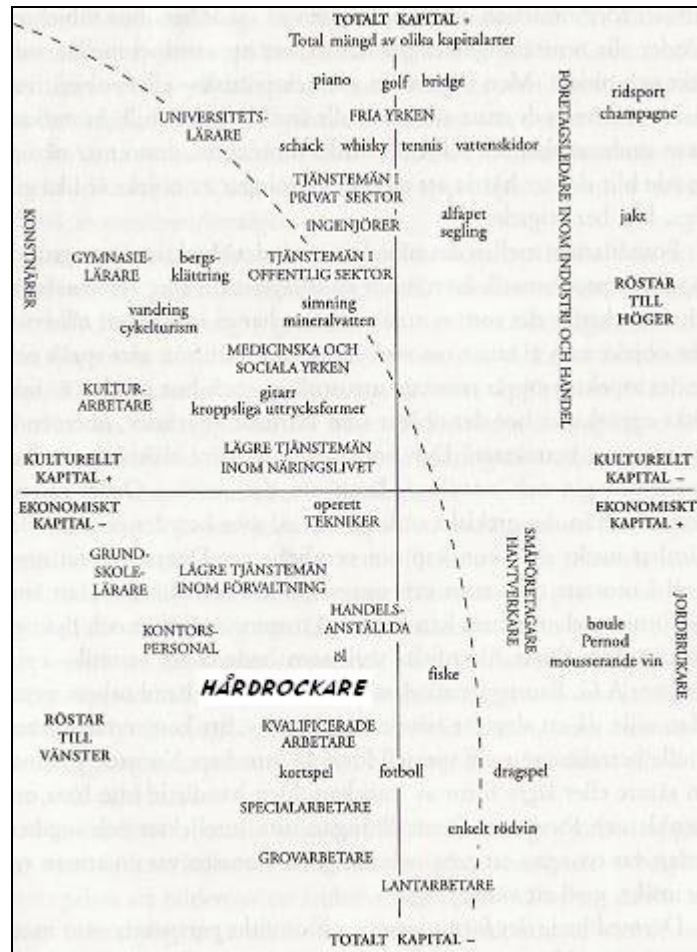
6.1 Hårdrockarna och världen

Jag vill påbörja min teoretiska utläggning genom att tala om hårdrockspublikens *externa relationer*; det vill säga dess förhållande till den omgivande världen. Mekanismerna som förbinder medlemmarna, deras position i den samhälleliga hierarkin, och kulturens relation till annan kultur kommer här att tas upp.

Gruppen hårdrockare är sannolikt mycket geografiskt utbredd. Vad är det då som gör att gymnasisten Jorunn, 18, från Luleå känner samhörighet med 43-årige socialsekreteraren Mehmet i Ballingslöv, trots att de aldrig har träffats och förmodligen är helt olika som personer? Jo, de, liksom alla planetens övriga hårdrockare, har en sak gemensamt: de gillar metal. Inte helt oväntat kanske, det är ju därför de kallas just "hårdrockare". Med andra ord: det är smaken som definierar, fraterniserar och *identifierar* hårdrockarna. Genom sin musiksmak fjärrar hårdrockarna sig från personer som föredrar annan typ av musik; den fungerar distingerande och distanserande mellan *oss* och *dem*. Även om gruppens medlemmar aldrig träffat varandra bildar de sig genom en rad *föreställda förväntningar* gemensamma uppfattningar om den sociala värld som kulturen utgör; en slags känsla för *deras* och *andras* platser i samhället (Thornton 1995:99). Vi – hårdrockarna – värderar metal högt. På samma sätt tillskriver företrädare för legitim kultur – de – hårdrock och annan populärmusik ett lågt värde eftersom den typen av musik utefter samhällets smakmässiga normsystem inte klassas som "rätt" och "bra" – snarare det motsatta. Givet detta intar hårdrocken och dess fans en låg position i den *sociala smakhierarki* som präglar samhället, vilket illustreras i figuren nedan. En hårdrockares smakpreferenser verkar således gå stick i stäv med de estetiska normer som råder i samhället i övrigt. För även om det idag finns kommersiella metalfalanger stammar dessa från en tid då dessa estetiska uttryck ännu inte var accepterade i samhället. Vi skulle därmed kunna påstå att hårdrocken ger uttryck för *omvänd estetisk ordning* och att den är en form av *motkulturalitet*; ett slags revolt mot den samhällskulturella hegemonin (Bolin 1998:134). Detta understryks också av att hårdrockarna känner sig – och vill känna sig – ringaktade av omgivningen, bland annat i avseende på musiksmak och utseende.

Att anhängare av metal intar en låg makt- och värdemässig position i samhället ger sig tillkänna i Bourdieus kartläggning av det sociala rummet, vilken torde gestalta sig ungefär enligt figuren på nästkommande sida.

“Don’t believe what you believe/don’t want to wear your emblem/don’t want your cult or
sect/don’t want your faith/don’t want your respect/don’t want your love/don’t
want your praise/don’t want your stupid fashion/don’t want your phase”
– Låttext, Carcass “Polarised”

Figur 6.1.1: Positioner och livsstilar i det sociala rummet (Gripsrud 2000:105)

Publikens kollektiva utbildningsmässiga bakgrund gör att hårdrockarna tar plats jämte kvalificerade arbetare, det vill säga arbetare med yrkesutbildning. Denna position grundar sig utöver detta i gruppens klasstillhörighet (lågt ekonomiskt kapital), smakpreferenser i förhållande till legitim kultur (lågt kulturellt kapital), samt politiska åsikter. Trots att hårdrockarna hyser viss smak för klassisk musik och annan legitim kultur samt avfärdar kommersiell masskultur får det sammanlagda kulturella kapitalet ändå anses som relativt lågt, givet hårdrockens avvikande och mindervärdiga natur – den är ju en form av populärmusik. Dessutom betraktas den som underground, även om det för all del också finns kommersiella fraktioner av den, eftersom det är en motkultur. Relationen till annan kultur och positionen i den samhällsliga smakhierarkin är således ett delikat ämne eftersom den, liksom påpekat, varken kan räknas som masskultur eller legitim kultur, snarare handlar det om en kulturform som är friställd dessa: en *subkultur*, vars ideal avviker från vedertagna kulturformer. Den subkulturella stämpeln genererar också knappast kollektivet ett större totalt kapital. Jag ämnar strax återknyta till detta.

Inom hårdrocksfältet är samtliga aktörer överens om att metal i sig är något bra och nödvändigt. På denna grundläggande konsensus vilar hela fältets norm- och värdesystem – de avvikande smakmässiga idealen – vilket Bourdieu benämner *doxa*. Aktörerna inom fältet befinner sig inte där av en slump; de sägs kollektivt besitta samma typ av *habitus*, ett slags hypoteser om hur verkligheten är beskaffad som är förenliga med fältets *doxa*. Habitus ger sig alltid tillkänna när den sätts i förhållande till andra – den är *relativ* – och som vi i tidigare skeden sett avviker hårdrockarnas *habitus* från andra ur samma sociala kategori i ett avseende: estetisk smak och kulturella preferenser.

Habitus manifesterar sig i individens *livsstil*. Denna skulle också kunna betraktas som en systematisk produkt av habitus. Bourdieu förtäljer att smaken är det som är mest determinerande för livsstilen (Gripsrud 2000:101). Hårdrockarnas avvikande estetiska smak och kulturella preferenser färgar därför av sig i till exempel deras yttre och deras stora benägenhet att musicera, köpa mycket skivor och eventuellt också till att använda alkohol i större utsträckning än annars, vilket skulle kunna få dem att avvika från andra med liknande social bakgrund. Fast även om man hyser annorlunda uppfattningar om vilka kulturprodukter som är bra och dåliga är det inte sagt att man avviker i övriga livet. Visserligen skulle det som berört i kapitel 5.2 kunna vara möjligt att läsa in ett slags motstånd i fråga om religionsmässiga preferenser och prioriteringar i livet, och kanske också även i dess politiska diton, men inget jag tycker håller för att spinna vidare på. Istället minner detta om högst ordinära sätt att värdera och förhålla sig till samhället och livet. Vad anbelangar till exempel hårdrockarnas politiska uppfattningar och intresse varierar det ju mycket; antingen influerar musiken inte direkt i detta avseende, eller så influerar den alla olika. Förmodligen är det första det mest sannolika, efter vad Wilson berättar om sjuttioalets soulscen i England: denna subkultur var en arena för produktion av normer och likriktning även i andra avseenden än de musikrelaterade (2007). Det kan tänkas att detta gäller även för hårdrocken, men inte just i fråga om politik – här är ju resultatet heterogent. I praktiker som inte är direkt relaterade till musiken – socialt umgänge, idrottsutövning, krog- och restaurangbesök, sex, etcetera – utmärker man sig heller inte, utan det verkar som att de grundar sig i sociala strukturer snarare än i det stora musikintresset. Den kollektiva livsstil hårdrockarna för får därför sägas vara mer eller mindre normal för den sociala bakgrund medlemmarna kommer ifrån, med undantag för operationer förknippade med de kulturella preferenserna. Purcell som studerat fans av death metal och grindcore intygar också att de inte utmärker sig nämnvärt utan påminner mycket om vilken samhällsgrupp som helst – cineaster, bokläsare eller bilfantaster – vad gäller regler och livsföring i övrigt (2003:145).

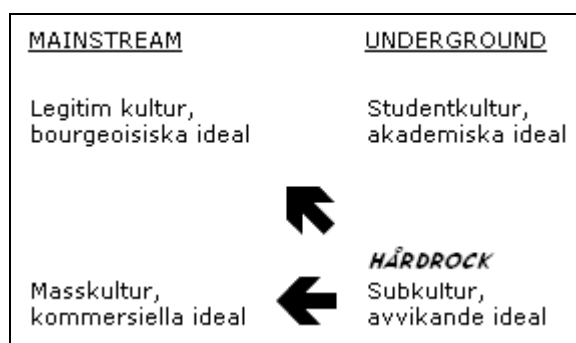
Givet detta bör man omtala hårdrocken som en utpräglad *smakkultur*. Att identifiera sig med hårdrockskulturen är därför detsamma som att instämma i gemenskapens arbiträra uppfattning om vilken typ av musik och estetik som är bra och dålig. Subkulturer bygger nämligen på kollektiva uppfattningar om vad som är bra och rätt, men minst lika mycket på om vad som är dåligt och fel. För även om det förekommer skillnader och avvikelser i musiksmak inom gruppen är det enade motståndet utåt oomkullrunkeligt – som vi i tidigare skeden sett. Med detta motkulturella förhållningssätt – vi mot dem-känslan – tar medlemmarna avstånd från och revolterar mot de gällande smaknormerna och bildar på detta sätt en självförståelse (Bolin 1998:136). Det är i grund och botten en binär värdebedömning grundad på ett motsatsförhållande som ser ut så här:

<i>Vi</i>	<i>De</i>
Underground	Mainstream
Äkta/autentisk	Falsk/fingerad
Självständig	Kommersiell
Hårdrock/nischade musikgenrer	Pop/masskultur
Minoritet	Majoritet
Rebellisk/radikal	Konformistisk/konservativ
Beständig	Trendbaserad
Ungdomlig	Vuxen
Insiderkunskap/mikro- och nischade media	Lättillgänglig information/massmedia

Figur 6.1.2: Scheman för bedömning av "mainstream" och "underground" (Thornton 1995:115)

”Genom att gestalta världen estetiskt och göra den konstlad kan jag kontrollera den och göra den till min, där livet blir ett estetiskt projekt med oskrivna lagar som endast är kända för de invigda” lär Scheid (2005:2). Alltså skapar hårdrockarna sig egna estetiska ideal och värden utifrån dessa ”värdebedömningscheman” som enbart gäller inom deras motkulturella gemenskap. Sound, låttexter och image inom hårdrocken kretsar har alltid kretsat runt ”hemska”, ”destruktiva” och ”profana” teman som mystik, ockultism, sex, droger, död, hat, våld och social, politisk, filosofisk och religionsmässig dissonans. Genom att exponera sig för och välkomna dessa istället för att ta avstånd från, visa rädsla för eller ignorera dem, kan dess publik med hjälp av estetiken – hårdrocken – distansera sig ifrån och kontrollera dem genom ställa dess ursprungliga negativa värden på huvudet. Som tidigare visat äger också metalfansen smak för liknande kulturella produkter – i synnerhet fantasy och skräck samt ungdomliga och nischade genrer – och därmed har vi kunnat sluta oss till att de avviker genom sina kulturella preferenser i allmänhet – inte bara via musiksmaken.

Media har stor, för att inte säga avgörande, betydelse för en subkulturs fortbestånd. ”*Youth resent approving mass mediation of their culture but relish the attention conferred by media condemnation. How else might one turn difference into defiance, lifestyle into social upheaval, leisure into revolt?*” resonerar Thornton (1995:129). Subkulturen frodas alltså så länge den undslipper nämnvärt utrymme i massmedia, det som däremot kan få den att duka under är exponering. När subkulturen får tillträde i etern börjar den förlora sin undergroundstatus och assimileras in i den dominerande mainstreamkulturen. Givet detta framgår det än tydligare att hårdrockens estetiska revolt är riktad både mot kulturetablissemangen och – inte minst – mot masskulturen. Sistnämnda påvisas ju tydligt i tidigare avsnitt där kommersiell musik-, film- och TV-produkter ratas. Som vi sett tycks metal i en del avseenden stå den legitima kulturen närmare. Detta manifesterade sig i viss smak för klassisk musik och jazz & blues (som åtminstone angränsar till vedertagen kultur), samhällskritiska och mer nischade TV-program och filmer, samt praktiker som musikutövning och seriöst samlande. Det mest framträdande draget som binder hårdrock vid den legitima kulturen torde emellertid vara tänket: att man anser sig stå över populasen och dess kommersiella kultur. Hebdige (1979) understryker detta och får medhåll av Bolin: ”*Det motkulturella förhållningssättet är ofta kopplad (sic) till en självförståelse av att man tillhör ett kulturellt avantgarde.*” (1998:137), vilket i sin tur skulle kunna legitimera de avvikande estetiska idealen. Hårdrockskulturens smakmässiga motstånd kan illustreras med följande ”karta” över det kulturella rummet:

Figur 6.1.3: Kulturellt rum (Thornton 1995:97)

”Independent music for independent people”
- Slogan, skivbolaget Earache

I figuren framgår att hårdrockskulturen och liknande subkulturer revolterar mot mainstreamen, men inte nödvändigtvis mot andra alternativa rörelser i "underjorden". Man kan dock diskutera hur reell denna revolt i själva verket är. Med förmodan är den till allra största delen inte överlagd eller ens medveten; få av oss reflekterar över varför vi föredrar viss typ av musik framför annan utan nöjer oss ofta med att uttrycka gillande eller ogillande (Carlsson 1990:73). Att det är människor ur vissa demografiska kategorier som söker sig till hårdrocken tyder dock på att smaken har kopplingar till sociala betingelser; det tycks vara så att den är rotad i deras habitus.

Musikens sociala funktioner bör inte underskattas, allra minst de som utspelar sig på ett undermedvetet plan. Trondman skriver att "*Taste in music appears simply a matter of, an expression of taste rather than an unconscious practice or strategy to acquire recognized symbolic resources that constitute the investments that are required to signal membership in one's own social stratum or class and to gain access to and possibly actively participate in the legitimate culture.*" (Carlsson 1990:74). I klartext betyder det att unga i lägre samhällspositioner genom att uttrycka en kultiverad smak för populärmusik kan använda denna praktik som ett slags symboliskt kapital för att kompensera för sitt skrala totala kapital och på så sätt överbygga socioekonomiska klyftor. Roe instämmer också i detta men påpekar att dessa "investeringar" i symboliskt kapital dock inte gäller hårdrock eftersom hårdrock är en så pass lågt ställd och avvikande subkultur (Carlsson 1990:50). Vad man däremot skulle kunna använda metal till är – tillåt mig återigen betona min tes – opposition, tror jag. Trondmans tankegångar skulle alltså när det gäller metal kunna fungera åt det motsatta hållet; att man använder metal för att *sänka* värdet av sitt symboliska eller kulturella kapital och ytterligare markera sin position som outsider.

Hårdrocken som musikform försöker nämligen, som jag ser det, med alla medel försvara sin position som underground. Därmed tvingas den ständigt "efter behov" omskapa sina värden utefter schemana i figur 6.1.2 för att undgå att assimileras in i den förhärskande samhällskulturen eftersom även den befinner sig i ständig förändring. Det är nämligen viktigt för hårdrocken att vara "värst", till och med livsviktigt! Ty så fort den börjar bli accepterad mister den sin subkulturella prägel och börjar upplösas. Därför måste den ständigt anta ett allt mer avvikande och extremt estetiskt innehåll – inte minst i avseende på image. I sin jakt erövrar man oexploaterade estetiska domäner, vilket också delvis bör vara förklaringen till att hårdrocken utvecklats så många stilistiska undergrupperingar. Inledningsvis nämnde jag att en del av hårdrocken nu accepterats i övriga samhället (Weinstein 2000:35). Detta kan bero på att de som lyssnade på metal under sjuttio- och åttiotalen har vuxit upp, varav en del alldeles säkert återfinns på auktoritära och inflytelserika positioner inom dagens media, politik och utbildningsväsende; det vill säga gjort en slags klassresa och tillskansat sig en högre position i samhällshierarkin. Hårdrocken är ju till största delen ett arbetarfenomen och dess fans har därmed i allmänhet ett litet maktsaldo. Och, inte minst, genom socialisationen av sina barn gett dem en annorlunda bild av vad som är och inte är hårdrock. Frågan blir då om denna ursprungliga form av metal fortfarande är att betrakta som subkultur? Kanske man inte längre borde omtala hårdrock som ett singulariskt estetiskt fenomen utan en dikotomi vars åtskillnad bestäms av masskulturens kommersiellt dragna smaknorm? Det vill säga ett slags "mainstreamhårdrock" och ett slags "undergroundhårdrock". Och kanske kommer också dagens extremare subgenrer betraktas som accepterade och godkända längre fram i tiden? En betydande del av dagens hårdrock är emellertid så extrem och estetiskt avvikande att jag personligen tvivlar starkt på att den någonsin kommer övergå i samhällelig norm.

Jag vill nu gräva djupare ned i hårdrockarsjälen genom att diskutera förhållanden inom gruppen.

6.2 Hårdrockarnas värld

Diskussionen fortskrider nu med fokus på hårdrockspublikens *interna relationer*. Här ska jag tala om hårdrockens betydelse för individerna själva och gruppen som sådan, vad publikens sociala sammansättning kan bero på, samt på vilka grundvalar den inre hierarkin vilar.

Trots musikens heterogenitet – se den kosmiska genrevillervalla hårdrocken inbegriper – är dess publik som vi sett tämligen homogen. Sociala strukturer har således stor betydelse för människors smak och livsstil än idag, även om Ziehe (1986) påstår att såväl inflytandet från stat och kyrka som klasstillhörighet har minskat. Därmed kan den eviga frågan ”har musiken gjort mig till den jag är, eller lyssnar jag på hårdrock därför att jag är en viss typ av människa?” åtminstone delvis besvaras med det sista alternativet. Hårdrocken är också i förhållande till många andra subkulturer mycket utbredd och populär samtidigt som den är värderas lågt av samhället i övrigt. Dessa två grundläggande utgångspunkter öppnar för en rad intressanta frågor: varför är publiken så homogen när musiken är så heterogen, och vice versa? Varför är hårdrocken lågt värderad i samhället? Varför dras man som vit man och arbetare till hårdrocken trots att man är medveten om dess låga position i den samhällsliga smakhierarkin? Varför attraherar inte hårdrocken människor med annan etnisk bakgrund? Och varför tilldrar den sig främst män? Diskussionen har sin utgångspunkt i dessa frågor.

Hur brokig och förändringslysten hårdrocksmusiken än må vara förefaller det som att scenen under alla år bestått av personer från liknande sociala kategorier. Viljan att tänja på de musikaliska gränserna verkar alltså inte färga av sig på scenens publika sammansättning. Men varför just dessa människor? Mitt svar är att det är de som behöver hårdrocken. Som framlagt upprepade gånger intar dessa personer på grund av sin relativt låga ålder och sin arbetarklasstillhörighet en låg position i samhället och kan därför känna behov att revoltera mot den rådande smakhierarkin. Bjurström säger att personer med arbetarbakgrund söker imaginära ”svar” eller ”lösningar” på sin underordnade plats i samhället genom att uttrycka smak för vad som värderas högt i subkulturer (1997:75). ”Svaret” skulle alltså vara att göra sig fri och självständig medelst avvikande estetik. Av publikens låga samhällsposition följer också att hårdrocken värderas lågt av det övriga samhället eftersom den förknippas med dessa människor (Carlsson 1990:50).

Av tradition har hårdrocken varit en homosocial gemenskap och en manlig domän. Förklaringen Fornäs med flera ger är att yngre män med låg status utvecklat rockmusik (och hårdrock) för att bland annat kunna tillmötesgå sina fäders önsknings (1989:279). ”Fäder” skulle enligt mig också kunna betyda samhället i stort; trycket på unga, kanske främst män, att ”lyckas” och ”bli något” är stort. Mannen är ju den som traditionellt sett haft som uppgift att försörja och försvara familjen, visa stolthet, ära och mod eller i moderna samhällen skaffa sig en solid utbildning och karriär för att kunna konkurrera med andra män om kvinnor och maktpositioner, vilket man får anta skapar press. Cadwallader och Campbell stämmer in: metal fungerar som ett slags kulturellt tuskulum dit unga kan ta sin flykt undan omgivningens betungande krav (2007). Också eget musicerande fungerar självstärkande för unga (Fornäs, Lindberg & Sernhede 1989) och efter vad som här framkommit spelar också väldigt många hårdrockare själva instrument eller sjunger. På samma sätt förmår de även ta avstånd från det ”vuxna och tråkiga” samhället när de passerat tjugostrecket (Fornäs, Lindberg & Sernhede 1989:279). Med förmodan skulle liknande praktiker – som att uppvisa seriöst och kultiverat intresse och samlande – kunna fungera på samma vis.

Människor som befinner sig i övergångsstadier i livet, som tonåren, kan också känna maktlöshet och kompensera detta med kraftfulla upplevelser som kulturella uttryck säger Walser (1993:119), vilket är detsamma som Ziehe kallar *potentiering* (Bolin 1998:16). Även om hårdrockspublikens medelålder är 29 år är det ett rimligt antagande att många av dem utvecklade sin smak för metal under tonåren. Som visat är ju också intresset långvarigt, vilket i sin tur skulle kunna ha att göra med dess seriösa och avantgardistiska karaktär som fungerar

självlegitimerande; smaken verkar vara djupt rotad i hårdrockarnas habitus. Ziche berättar också om *subjektivering*; att unga som en del av sin uppväxtprocess söker efter social närhet. Unga ger också uttryck för *ontologisering*; de söker efter fasta ideal och trosföreställningar för att forma och etablera sin identitet. Estetiken producerar nämligen nya perspektiv på yttre och inre gränser vilket främjar möjligheten att skapa sig en självbild (Drotner 1996). Subkulturella fenomen som hårdrock blir då extra lätta för människor i lägre åldrar att omfamna eftersom de erbjuder alla dessa tre möjligheter till orientering i en komplex postmodern värld, där stat och kyrka inte dikterar våra livsbetingelser i lika stor utsträckning som förr, vilket visserligen gör oss friare men också mer vilsna och håglösa. Man kan också sammanfatta subkulturens dragningskraft genom att betrakta den ur Drotners (1996) perspektiv: metal ger mening på såväl på *individuell* och *social* som *kulturell nivå* (Scheid 2005:3). Det betyder att den erbjuder individen möjlighet att utforska sig själv och sin identitet, dennes förhållande till andra och till världen i stort.

När man väl etablerat en identitet som hårdrockare i yngre år skulle den kunna ”följa med” in i vuxenlivet tack vare dess någorlunda otvungna relation till vardagen – jämfört med till exempel dance och rave som är utpräglad partybetonad och därför koncentrerad till personer runt tjugostrecket (Thornton 1995:15). Resultaten angående metalpublikens praktiker visar ju på ett för den sociala kategorin tämligen normalt beteende i vardagen. Hårdrockslivsstilen som sådan verkar mest utmärka sig genom de avvikande kulturella preferenserna vilket vuxenlivet inte praktiskt taget stänger några dörrar för även om vederbörandes status kanske minskar än mer – myten om metal som ett tonårsuppror skulle delvis kunna legitimera individens smak och livsstil under detta levnadsstadium, men inte senare.

Hårdrocken verkar dock inte passa alla planetens kulturella zoner utan ser ut att lämpa sig bäst inom snarlika samhällen i västvärlden – förmodligen är det därför den alltid gått bäst hem i norra Europa och USA – och det skulle enligt mig kunna bero på att den är utformad för att revoltera mot just dessa regioners smakhierarkier. Vita yngre män från arbetarklassen är redan fullvärdiga samhällsmedlemmar här i hänseende på etnisk och könsmissig tillhörighet – däremot skulle de kunna känna behov av att göra uppror på grund av sitt låga maktsaldo som unga och arbetare. Vi skulle kunna jämföra med hip-hop och rap som ofta beskrivs som hårdrockens motsvarighet bland personer med utländskt påbrå. Denna motkultur uppstod hos svarta som ville opponera sig mot det vita etablissemanget i Amerika och baserades följaktligen på deras kuvade samhällsposition som invandrare; de kände sig inte som fullvärdiga medlemmar i den dominerande vita kulturen och gjorde därför etik som fungerade som ett etniskt uppror. Metal skulle alltså kunna ha skapats av människor som behövde göra sig fria från västvärldens klass- och åldersmässiga bojor – men inte dess etniska och genusmässiga diton – och allt därefter attraherat samma typ av personer.

I enlighet med Bourdieus habitusteori renderar ett stort kulturellt kapital i en högre position i det hierarkiskt uppbyggda sociala rummet. Inom de sociala fälten – vars hierarkier bestäms av vart och ett fälts respektive doxa; dess eget värde- och normsystem – tillskrivs det kulturella kapitalet andra värden. Att skaffa sig en professur i Rembrandts samlade verk eller ägna tio år till att fördjupa sig i litterära strömningar under 1700-talets Frankrike verkar inte vara till gagn för en person som vill kalla sig hårdrockare – snarare tvärtom. Däremot kan en extensiv samling skivor med svårutkomliga utgåvor, gärna på vinyl, eller många konsertminnen – kanske av legendariska grupper under några svunna guldår på åttiotalet – förhöja vederbörandes status. En mer nyanserad aspekt av detta är det som Thornton i sin studie av dance- och ravekulturer under nittioalets England kallar *subkulturellt kapital*; ett slags kulturellt kapital för sociala fält som konstitueras av subkulturer (1995:11). Thornton menar att i dance- och ravekretsar ses som ”hip” är detsamma som att ha det gott ställt i avseende på subkulturellt kapital (1995:11). Applicerat på hårdrockskulturen skulle denna tankegång innebära att en person genom att vara ”hårdrock” äger ett högt subkulturellt kapital; det vill säga äkta efter konstens alla regler kontra ”sell-out” och ”posör”, och liksom hos andra subkulturer förs även inom hårdrockskulturen en

ständig debatt om vad och vem som är ”hårdrock” och inte. Metalfältets doxa säger följande: att lyssna på pop-influerad så kallad neometall eller (kommersiell) radio och bära trendriktiga kläder är detsamma som att sälja sig; att föredra obskyra limiterade lågbudgetproduktioner, odla så långt hår som möjligt, fly den traditionella ”Svensson-tillvaron” och att låta allt från inredning till kläder gå i svart – och särskilt att påtala allt detta – är att förbli äkta och ”metal”. Att vara ”hårdrock” är helt enkelt att hålla fast vid sitt motkulturella förhållningssätt till allt som inom gruppen betraktas som mainstream, och vad som inom hårdrocksfältet ger en aktör subkulturellt kapital. På samma sätt bestäms hans eller hennes position inom hierarkin av hur pass mycket denne genom smak och livsstil avviker från och visar motstånd mot mainstreamsamhället.

Vad det i konkret mening innebär går dock inte att ge något entydigt svar på, för hårdrocksfältets doxa genomsyras visserligen av gentemot samhället motsatta smaknormer men dessa kan ta sig lite olika uttryck beroende på respektive subgenre. En rad så kallade *heterodoxa uppror* – att aktörer rika på subkulturellt kapital fått igenom grundläggande normförändringar inom fältet – som inträffat under hårdrockens snart 40-åriga era vill jag mena ligger till grund för detta. Exempelvis var rap och religiöst kristna värden länge bannlysta inom all metal – och är fortfarande det inom de flesta subgenrer – eftersom de ansågs tillhöra mainstreamen, men sedan en tid tillbaka har olika alternativa sidogrenar som rap metal och – hur osannolikt det må låta – kristen black metal (black metal konnoterar annars satanistiska teman) växt ut och blivit socialt erkända. På liknande sätt har andra element som tidigare varit strängt förbjudna interfolierats och gett upphov till en mängd olika sound-, text- och imagemässiga egenarter som i sin tur påverkar fansens livsstil; hur de klär sig, vad de lyssnar på, vilka övriga intressen de har, etcetera. Detta för mig in på det Bjurström kallar *embryonala sociala fält* (1997:470) och jag vill sätta likhetstecken mellan dessa och många av hårdrockens subgenrer. De embryonala fälten sägs vara konstruerade av aktörer som specialiserat sig på en specifik typ av populärkultur och har sina egna livsstilar och hierarkier. Detta skulle i min mening kanske kunna bli extra påtagligt i fråga om de mer extrema avarternas fält – i genretermer black metal, death metal och grindcore – som fortfarande genom det musikaliska och textmässiga urskiljer sig – och därmed också respektive fälts aktörer genom sin smak – även om lättillgängliga och i vissa fall också kommersiella genrer på senare år närmat sig dessa (jämför med den avslutande diskussionen i 6.1), men även genrer som glam & sleaze och goth vilka sticker ut genom sin starka emfas på image. De aktörer som i störst utsträckning anammar respektive embryonala fälts livsstil positionerar sig därför högst upp i dess inre hierarki. Exempelvis förekommer inom black metal den puristiska föresatsen att vara ”true”, ”necro” eller ”kvlt” där undergroundlivsstilen dragits till sin spets: att uteslutande lyssna på en typ av musik, strikt bära en sorts kläder, att tycka och bete sig på ett specifikt sätt – att leva och andas en enda typ av hårdrock. I verkligheten ser dessa personer ut att vara mycket få och faktum är att jag inte kunde hitta några sådana tendenser i mitt material – exempelvis uttrycker ju i stort sett samtliga respondenter gillande för flera skilda subgenrer. Vad dessa purister de facto gör är att låta schemana för bedömning av vad som är mainstream och underground (se figur 6.1.2) diktera en stor del deras sociala verklighet och livsstil. Därför är det också personer inom högst embryonala fält som detta som normalt anses vara dem som inom det övergripande metalfältet är allra mest ”hårdrock”.

“Fuck off!!!”

– Nifelheims ständiga motto

7. Epilog

Syftet med denna studie var ett ge en nyanserad bild av den i min mening hittills underutforskade svenska hårdrockpubliken. Vilken är då denna bild? Och varför ser den ut som den gör? Jag ska härmed raskt sammanfatta studiens huvudpoänger för att sedan avsluta arbetet med att teckna en detaljerad bild av den genomsnittlige svenske hårdrockaren.

7.1 Slutsatser

Hårdrockspubliken konstituerar en smakkultur som till allra största delen är en helsvensk och maskulin företeelse vars medlemmar är relativt unga. Av dessa kommer en majoritet från arbetarklassen. Liksom många andra subkulturer i vårt samhälle är den en utpräglad motkultur. Det betyder att den uppkom som en motreaktion på den förhärskande samhällskulturen, och dess smakmässiga värden och ideal grundar sig i ett motstånd mot denna, vilket också gör det aktuellt att omnämna denna som en smakkultur. Det smakmässiga upproret skulle kunna bero på medlemmarnas låga position i den samhällsliga hierarkin. Att hänge sig till en lågt värderad och undergroundbetonad musikform blir ett sätt för dem att revoltera mot och frigöra sig från bägge dimensioner av mainstreamen: den dominerande klassen och dess legitima estetik, och pöbeln med sin kommersiella masskultur. Denna smakrevolt behöver däremot inte nödvändigtvis rikta sig mot andra subkulturer, ty även om hårdrockarna avviker i avseende på musiksmak och andra kulturella preferenser verkar de i övrigt vara i stort sett normala för deras kollektiva sociala bakgrund, och publiken utmärker sig inte nämnvärt i aktiviteter som inte är direkt förknippade med estetik.

Gruppens avvikande estetiska smak och kulturella preferenser inger medlemmarna en känsla av att tillhöra ett kulturellt avantgarde, vilket legitimerar deras avvikande konstnärliga ideal och fungerar skapande och stärkande för såväl den personliga som den kollektiva identiteten. Denna gemenskap erbjuder individen social närhet, fasta trosföreställningar och en möjlighet till att råda bot på tristess, leda, maktlöshet eller annan uppgivenhet inför ett komplext postmodernt samhälle där kulturen är friställd från kyrka och stat, och därför inte per automatik ger mening. Hårdrockens symboliska innehåll skulle även kunna ge individen möjlighet till att förstå och bearbeta samhällets avigsidor.

Liksom inom samhället råder inom gruppen en social hierarki. Individernas plats i denna bestäms av i vilken mån de genom såväl sin estetiska smak och sina kulturella preferenser som övriga livsstil avviker från mainstreamsamhället. Det övergripande hårdrocksfältet inhyser också en rad embryonala sociala fält som motsvarar olika musikaliska, text- och imagemässiga subgenrer, alla med sina egna hierarkiskt uppbyggda statussystem och livsstilar. De som i störst utsträckning anammar respektive embryonalt fälts specifika typ av undergroundmässig livsstil positionerar sig därför högst upp i respektive embryonalt fälts hierarki.

”We’ll still be metal when you have short hair, an ugly wife, and work 9 to 5”
– Slogan, skivbolaget Mighty Music

7.2 Stereotypisk profil

Jag väljer att runda av denna avhandling med en resultsammanställning i form av en profil över den stereotypiska svenska hårdrockaren.

Denne är en vit 29-årig man som vuxit upp och fortfarande bor i ett arbetarhem, en lägenhet i någon av landets större tätorter. Han har gymnasieutbildning, kanske med industriteknisk inriktning, och uppehåller sig jobbande. Nämnde ateist har ett samboförhållande som varat i över ett år men förmodligen ännu inga barn. Familjen och vännerna är det viktigaste i hans liv, vilka han försöker umgås med flera gånger i veckan, medan karriär och utbildning inte betyder lika mycket. Han röstar förslagsvis på Socialdemokraterna eller ett mittenparti och är något intresserad av politik. På fritiden spelar han gitarr och motionerar en till två gånger i veckan men är inte speciellt intresserad av friluftsliv. Den relativt unge mannen är svag för öl, särskilt av den ljusa sorten, och dricker sig berusad minst en gång per månad, men går oftare ut och äter än han besöker krogen. Möjligtvis snusar han, och det i så fall på vardaglig basis, men röker sannolikt inte och är ej heller speciellt intresserad av andra typer av droger.

Han har lyssnat på metal i mer än tio år och uppskattar flera olika typer, främst de musikaliskt mer lättillgängliga genrer. Musikkonsumtionen är relativt hög och han köper hårdrocksskivor för upp till 250 kr i månaden, samt laddar ned upp till fem album via Internet. Utöver metal gillar han rock och kanske också klassisk musik, blues och jazz, men skyr kommersiell musik. Annan masskultur faller honom heller inte i smaken, istället föredrar han ungdomliga, maskulina och nischade genrer – exempelvis fantasy och skräck – och en del kulturprodukter av det mer legitima slaget.

Med förmodan hyser han uppfattningen att omvärlden ser ned på honom på grund av hans musiksmak – samtidigt som han själv anser sig stå över densamma – samt att han genom smaken är lätt att känna igen till det yttre. Trots detta har han inte nödvändigtvis långt hår eller enbart svarta kläder. Chansen är desto större att han tatuerat eller piercat sig, och han tycker sannolikt om att bära plagg i läder eller denim.

”Born to lose, live to win”
- Lemmy Kilminster, Motörhead

Källförteckning

Litteratur

- Bengtsson, Mats; Hjern, Benny *Sociologisk uppslagsbok* (1973)
- Bjereld, Ulf; Demker, Marie; Hinnfors, Jonas *Varför vetenskap?* (2002)
- Bjurström, Erling *Högt och lågt – Smak och stil i ungdomskulturen* (1997)
- Bolin, Göran *Filmbytare – Videoväld, kulturell produktion & unga män* (1998)
- Carlsson, Ulla *Popular Music Research* (1990), där följande ingår:
Roe, Keith *Adolescents Music Use – A Structural Cultural Approach*
Trondman, Mats *Rock Tastes – on Rock as Symbolic Capital*
- Dahlin, Gustav; Persson, Henrik *Slipknot – Imageskapande i medier* (2002)
- Drotner, Kirsten *At skabe sig – selv* (1996)
- Ehn, Billy; Löfgren, Orvar *Kulturanalyser* (2001)
- Fornäs, Johan; Lindberg, Ulf; Sernhede, Ove *Under rocken – musikens roll i tre unga band* (1989)
- Gripsrud, Jostein *Mediekultur, mediasambälle* (2000)
- Hebdige, Dick *Subculture – The Meaning of Style* (1979)
- Purcell, J. Natalie *Death Metal Music – The Passion and Politics of a Subculture* (2003)
- Thornton, Sarah *Club Cultures – Music, Media and Subcultural Capital* (1995)
- Walser, Robert *Running with the Devil – Power, Gender and Madness in Heavy Metal Music* (1993)
- Weinstein, Deena *Heavy Metal – The Music and its Culture* (2000)
- Willis, Paul E. *Profane Culture* (1978)
- Wilson, Andrew *Northern Soul – Music, Drugs and Subcultural Identity* (2007)
- Ziehe, Thomas *Inför avmystifieringen av världen – Ungdom och kulturell modernisering* (1986)

Internet

- Cadwallader, Stuart; Campbell, Jim *Gifted Students Beat the Blues with Heavy Metal* (2007)
http://www2.warwick.ac.uk/newsandevents/pressreleases/gifted_students_beat/, 2007-09-28
- Holmberg, Sören; Weibull, Lennart *Svenska trender 1986-2006* (2006)
http://www.som.gu.se/rapporter/svenska_trender/svenska_trender_2006.pdf, 2007-11-06
- Scheid, Manfred *Musik, identitet och skolan* (2005)
<http://www.estet.umu.se/personal/artiklar/manfred2.doc>, 2007-12-15

2. Frågor om hårdrock som livsstil

141. Hur länge har du lyssnat på hårdrock? Markera ett alternativ.

- Mindre än ett år
- 1-2 år
- 3-5 år
- 6-10 år
- Mer än 10 år

142. Spelar du något instrument eller sjunger? Markera ett eller flera alternativ.

- Nej
- Ja, gitarr
- Ja, bas
- Ja, trummor
- Jag sjunger
- Ja, annat: [skriv här]

143. Hur mycket pengar lägger du i månaden på köp av hårdrockskivor (CD, LP och kassetter)? Markera ett alternativ.

- Köper ej hårdrockskivor
- 1 – 250 kr
- 251 – 500 kr
- Mer än 500 kr

144. Hur många hårdrocksskivor laddar du ned via Internet varje månad? Markera ett alternativ.

- Inga alls
- 1 – 5 st
- 6 - 10 st
- Fler än 10 st

145. Hur många av dina vänner är hårdrockare? Markera ett alternativ.

- De allra flesta
- Ganska många
- Några stycken
- Inga alls

146. Vad tror du att omvärlden tycker om hårdrock och hårdrockare? Markera ett eller flera alternativ.

- Hårdrockare är anti-intellektuella
- Hårdrockare är aggressiva
- Hårdrockare har ett oborstat yttre
- Hårdrockare är alltid lätta att känna igen på grund av sitt utseende
- Hårdrock är musik för socialt missanpassade
- Hårdrock är en osofistikerad musikform

Hur ställer du dig till följande påståenden?

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Vet inte	Tar delvis avstånd	Tar helt avstånd
147. Läder och/eller nitar är snyggt	☐	☐	☐	☐	☐
148. Tatueringar och/eller piercings är snyggt	☐	☐	☐	☐	☐
149. En äkta hårdrockare ska ha långt hår	☐	☐	☐	☐	☐
150. En äkta hårdrockare ska alltid bära svarta kläder	☐	☐	☐	☐	☐
151. En hårdrockares yttre har ingen betydelse	☐	☐	☐	☐	☐
152. Jag trivs i kostym	☐	☐	☐	☐	☐

Hur många gånger per vecka gör du följande?

	Mer än 4 gånger	3-4 gånger	1-2 gånger	Mindre än en gång	Aldrig
153. Idrottar/tränar	☐	☐	☐	☐	☐
154. Umgås med vänner	☐	☐	☐	☐	☐
155. Umgås med familjen	☐	☐	☐	☐	☐
156. Arbetar/studerar	☐	☐	☐	☐	☐
157. Ägnar mig åt friluftsliv	☐	☐	☐	☐	☐
158. Diskuterar politik	☐	☐	☐	☐	☐
159. Äter ute	☐	☐	☐	☐	☐
160. Går på krogen	☐	☐	☐	☐	☐

161. Hur viktiga tycker du följande delar av livet är? Rangordna 1-5, där 1 är viktigast och 5 minst viktigt.

- Utbildning
- Karriär
- Familj
- Vänner
- Musik

3. Frågor om politik och samhälle

162. Var anser du att du står politiskt? Markera med ett X på skalan.

Vänster Höger

163. Hur intresserad är du av politik? Markera ett alternativ.

- Mycket intresserad
- Ganska intresserad
- Neutral
- Ganska ointresserad
- Helt ointresserad

Nedan följer ett antal påståenden om vårt samhälle, i vilken grad instämmer du i dem?

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Vet ej	Tar delvis avstånd	Tar helt avstånd
164. Så länge det finns jobb på min ort bor jag kvar	☐	☐	☐	☐	☐
165. Barn mår bättre om deras mamma är hemma istället för om hon jobbar	☐	☐	☐	☐	☐
166. Kärnkraften bör avvecklas så fort som möjligt	☐	☐	☐	☐	☐
167. Sverige bör minska biståndet till EU-länderna	☐	☐	☐	☐	☐
168. De som sitter i svenska fängelser har det alltför bra	☐	☐	☐	☐	☐
169. Homosexuella ska ha samma rättigheter som heterosexuella	☐	☐	☐	☐	☐

170. Dödsstraff ska vara tillåtet	☐	☐	☐	☐	☐
171. Många arbetslösa skulle kunna få ett jobb om de ville	☐	☐	☐	☐	☐
172. Jag vill inte att man bygger en moské där jag bor	☐	☐	☐	☐	☐
173. Jag kan tänka mig att bo utomlands	☐	☐	☐	☐	☐
174. Jag tycker att invandrare berikar Sveriges kultur	☐	☐	☐	☐	☐
175. De ekonomiska klyftorna i Sverige är för stora	☐	☐	☐	☐	☐
176. Jag tycker att svenskar ska få arbete före invandrare	☐	☐	☐	☐	☐
177. Homosexuella är sjuka	☐	☐	☐	☐	☐

Nedan följer ett antal påståenden om kvinnor, i vilken grad instämmer du i dem?

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Vet ej	Tar delvis avstånd	Tar helt avstånd
178. Kvinnor borde inte lyssna på hårdrock	☐	☐	☐	☐	☐
179. Kvinnor borde inte spela eller sjunga i hårdrocksband	☐	☐	☐	☐	☐
180. Jag har hellre en manlig chef än en kvinnlig	☐	☐	☐	☐	☐
181. Kvinnor borde stå vid spisen hela dagen	☐	☐	☐	☐	☐
182. Män är mer värda än kvinnor	☐	☐	☐	☐	☐

183. Vilket av följande påståenden passar bäst in på dig? Markera ett.

- Äktenskap är något bra, jag är gift eller hoppas på att gifta mig.
- Jag skulle vilja gifta mig, men tvivlar på att jag kommer att göra det
- Jag känner mig likgiltig inför äktenskap.
- Äktenskap är inget för mig och jag tror inte jag kommer att gifta mig.
- Äktenskap är trams, ingen borde gifta sig.

184. Vilket av följande påståenden passar bäst in på dig? Markera ett.

- Våld kan vara underhållande i fiktiv form (TV, film, datorspel osv), men inte i verkligheten.
- Våld är underhållande både i sin fiktiva form och i verkligheten.
- Våld är ett bra sätt att lösa konflikter.
- Våld bör bara användas som sista utväg.
- Våld löser inga problem.

4. Frågor om religion och livsåskådning

185. Vilket av följande påståenden passar bäst in på dig? Markera ett.

- Religion är något bra och jag är religiös.
- Religion är något bra, men jag är inte religiös.
- Jag känner mig likgiltig inför religion.
- Religion är inget för mig och jag kommer aldrig att bli religiös.
- Religion är idioti, ingen borde vara religiös.

186. Vilket av följande påståenden passar bäst in på dig? Markera ett.

- Jag tror att en högre makt påverkar mitt vardagliga liv.
- Jag tror på en högre makt, men den påverkar inte direkt mitt vardagliga liv.
- Jag tror på något, men vet inte riktigt vad det är.
- Jag tror inte på någon högre makt.

187. Vilket av följande påståenden passar bäst in på dig? Markera ett eller flera.

- Vi kan inte förstå universum.
- Vi kan inte kontrollera universum.
- Allt i universum styrs av regler.
- Vetenskapen kan förklara allt som händer i universum.
- Universum existerar bara i mitt huvud.
- Mänskligt liv finns bara på jorden.

5. Bakgrundsfrågor och personfakta

188. Är du man eller kvinna?

- Man
- Kvinna

189. Vilket år är du född? [fyll i årtal här]

190. Är du...

- Svensk medborgare
- Medborgare i annat land
- Både svensk medborgare och medborgare i annat land

191. Vilken är din huvudsakliga sysselsättning? Markera ett alternativ.

- Jobbar
- Studerar
- Arbetslös
- Annat:

192. Vilket är ditt civilstånd?

- Ensamstående
- Sambo
- Gift
- Änka/änkling

193. Har du egna barn?

- Ja
- Nej

194. Hur ser ditt hushåll ut?

- Jag bor ensam
- Jag bor med/delar regelbundet mitt hushåll

195. Om du delar ditt hushåll, med vem?

- En vuxen
- Flera vuxna
- Ett eller flera barn

Om du skulle beskriva ditt nuvarande hem respektive det hem du växte upp i, vilket av nedanstående alternativ passar då bäst?

196. Ditt nuvarande hem:

- Arbetarhem
- Jordbrukarhem
- Tjänstemannahem
- Högre tjänstemanna-/akademikerhem
- Företagarhem

197. Det hem du växte upp i:

- Arbetarhem
- Jordbrukarhem
- Tjänstemannahem
- Högre tjänstemanna-/akademikerhem
- Företagarhem

Var någonstans har du respektive din far och din mor vuxit upp?

	198. Du själv	199. Din far	200. Din mor
Ren landsbygd i Sverige	☐	☐	☐
Mindre tätort i Sverige	☐	☐	☐
Stad eller större tätort i Sverige	☐	☐	☐
Stockholm, Göteborg eller Malmö	☐	☐	☐
Annat land i Europa	☐	☐	☐
Land utanför Europa	☐	☐	☐

201. I vilken typ av område bor du?

- Storstad, centralt
- Storstad, ytterområde/förort
- Stad eller större tätort, centralt
- Stad eller större tätort, ytterområde
- Mindre tätort
- Ren landsbygd

202. Hur bor du för närvarande?

- I villa/radhus
- I lägenhet/flerfamiljshus
- På lantgård
- Annat: [skriv här]

203. Vilken skolutbildning har du? Markera det alternativ som du anser passar bäst in på dig. Om du inte avslutat din utbildning, markera då den du genomgår för närvarande.

- Ej fullgjort grundskola
- Grundskola

- Gymnasium eller folkhögskola
- Högskola eller universitet
- Forskarutbildning

204. Vilken inriktning har din utbildning i huvudsak? Markera det alternativ som passar bäst in på din utbildning.

- Ekonomi/handel/administration
- Estetisk/design/hantverk/konst
- Hotell/restaurang/service/skönhetsvård
- Hälso-/sjukvård/social omsorg
- Humaniora/kultur
- Jordbruk/skogsvård/miljövård
- Teknik/byggteknik/industri/transport
- Media/journalistik/reklam
- Naturvetenskap/matematik/data
- Pedagogik
- Samhällsvetenskap/juridik
- Socialt arbete/omsorg/psykologi
- Annan: [skriv här]

205. Dricker du alkohol regelbundet? Markera ett alternativ.

- Ja
- Nej

206. Om ja, hur ofta upplever du att du är berusad?

- En gång i veckan eller oftare
- 1-3 gånger i månaden
- Någon eller ett par gånger om året
- Mer sällan
- Jag blir aldrig berusad

207. Vid förtäring av alkohol, vilken dryck eller vilka drycker föredrar du? Markera ett eller flera alternativ.

- Ljust öl
- Mörkt öl
- Vitt vin
- Rött vin
- Ren sprit
- Kryddad sprit
- Annan:

208. Röker du? Markera ett alternativ.

- Ja, vardagligen
- Ja, ibland
- ”Feströker” enbart
- Nej

209. Snusar du? Markera ett alternativ.

- Ja, vardagligen
- Ja, ibland
- ”Festsnusar” enbart
- Nej

210. Har du någon gång använt cannabis-relaterade preparat? Markera ett alternativ.

- Ja
- Nej

211. Om ja, i vilken omfattning?

- Någon enstaka gång
- Någon eller ett par gånger om året
- En gång i månaden eller oftare

212. Har du någon gång använt andra typer av droger än de nyss listade? Markera ett alternativ.

- Ja
- Nej

213. Är du sexuellt aktiv? Markera ett alternativ.

- Nej
- Ja

214. Om ja, hur många partners har du haft det senaste året? Markera ett alternativ.

- 0
- 1
- 2-5
- 6 eller fler

215. Har du just nu ett fast förhållande? Markera ett alternativ.

- Ja, sedan mer än ett år tillbaka
- Ja, sedan mindre än ett år tillbaka
- Nej